

BESINNING:

Verwaardiging van Siekte

Marguerite Kirsten

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad Magister
in Visuele Kunste in die Fakulteit van Lettere en Sosiale Wetenskappe aan die
Universiteit Stellenbosch

Studieleier:
Professor. Elizabeth Gunter

Maart 2020

VERKLARING

Deur hierdie tesis elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die alleenouteur daarvan is (behalwe in die mate uitdruklik anders aangedui), dat reproduksie en publikasie daarvan deur die Universiteit Stellenbosch nie derdepartyregte sal skend nie en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

Marguerite Kirsten

Datum: Maart 2020

OPSOMMING

Hierdie tesis ondersoek die voorstelling van die gesonde liggaam in kontemporêre visuele kunste. Ek ervaar my eie liggaam as 'abject', as gevolg van my persoonlike ervaring met 'n allesomvattende siek liggaam, wat veroorsaak word deur Kroniese Niersiekte. Ek ondersoek die 'abject' liggaam na aanleiding van die sielkundige toestand wat deur die mediese instelling geskep word tydens die hantering van kroniese siektes, identiteit, die self en beliggaming. Die liggaam en begrip van beliggaming is die sleutel tot ons persepsie van wees; wie ons dink ons is, en wat ander aan ons toeskryf (Waskul & van der Riet, 2002). Deur die skepping van 'abject' voorwerpe en teksture rondom siek liggame het ek 'n onderliggende trauma in die kunstige uitdrukking van my werk ontdek. My navorsingsmetodes is gegrond op die kritiese teoretici van, *Illness as Metaphor* (1978) deur die Amerikaanse skrywer, Susan Sontag en *The Powers of Horror: An Essay On Abjection* (1982) deur Franse skrywer, Julia Kristeva. Gekombineer met die teks, ondersoek ek die werk van twee kontemporêre kunstenaars wat hul liggame as onderwerp in hul fotografie gebruik. Die gekose kunstenaars is die Suid-Afrikaanse kunstenaar, Kathryn Smith, en die Spaanse fotojoernalis, Luna Coppola. Ek sal hierdie visuele voorbeelde deur die kunstenaars hierbo genoem ontleed om 'n bydrae te lewer tot die bespreking van my kunsmaakpraktyk. In my studie vertoon ek die 'abject' liggaam deur die verduideliking van my eie siek liggaam en stel dit aan die kyker voor deur installasie.

ABSTRACT

This thesis investigates the representation of the abject body in contemporary visual arts. I experience my own body as abject, through my personal experience with an all-consuming diseased body, caused by Chronic Kidney Disease. I investigate the abject body in relation to the psychological state that is created by the medical institution when dealing with chronic diseases, identity, the self and embodiment. The body and understanding of embodiment is key to our perception of being; who we think we are, and what others ascribe to us (Waskul & van der Riet, 2002). Through the creation of 'abject' objects and texture around the diseased bodies, I discovered an underlying trauma in the art expression of my work. My research method is primed by the critical theory text, *Illness as Metaphor* (1978) by American writer Susan Sontag. Combined with the text I investigate the work of two contemporary artists that use their bodies as subject in their photography. The selected artists are South African artist, Kathryn Smith, and Spanish photojournalist, Luna Coppola. I will analyze these visual examples by the artists mentioned above to contribute to the discussion of my art making practice. In my study, I display the abject body through the explanation of my own diseased body and present this to the viewer through installation.

BEDANKINGS

Ek wil graag vir Professor Elizabeth Gunter bedank vir haar leiding tydens die proses van my tesis skryf.

'n Groot dankie aan Isabel Mertz vir haar morele en fisiese ondersteuning oor die jare met my praktiese en teoretiese werk. Sonder haar sou dit 'n baie langer proses wees. Asook haar persoonlike tyd wat sy aan my gegee het.

Aan Lisa Strydom wil ek dankie sê vir die redigering van die teks van my tesis. Sy is altyd daar om 'n algemene woord in iets pragtig te verander.

Aan my suster Dominique Kirsten, dankie vir al die gespreke wat ons gedeel het rakende ons siek liggaams. Jy is 'n eindlose bron van liefde en ondersteuning selfs wanneer jy die een is wat dit meer nodig het.

Aan my ouers Alfred en Gail Kirsten, wil ek dankie sê vir laat aande tee aandra en "brain storming" sessies. Die tyd wat julle vir my afgestaan het om my te ondersteun kan ek nooit genoeg voor dankie sê nie.

Aan my vriendin Manuela Ladu, 'n eindelose dankie vir die laat aand gesels wanneer ek moeg moedeloos is en moet werk. Vir swaar dra, en my piepie skoonmaak.

Aan Thomas Surace, my lewensmaat wat my elke dag gemotiveer het om harder te werk.

Hierdie is geskryf vir my suster, Dominique.

INHOUDSOPGAWE

OPSOMMING	ii
ABSTRACT	iii
BEDANKINGS	iv
LYS VAN FIGURE	vii
INLEIDING	1
Verwaardiging van Siekte	1
0.1 Onderwerp en Motivering	4
0.1.1. 'n Oorsig van die konsep 'Abject' liggaam	5
0.1.2. 'n Oorsig van die Konsep 'Abjection'	5
0.1.3. Oorsteek die grense van die liggaam	7
0.1.4. Dood as die 'abject' liggaam	7
0.1.5. 'Abject' in die Konteks van Feminisme en Suid-Afrika	8
0.1.6. Oorsig van die Stereotipering van die Sieklike Liggaam	10
0.1.7. Siekte as die 'abject' liggaam	11
0.1.8. 'Abjection' versus Sublieme	11
0.1.9. Identifisering met 'n 'Abject' Liggaam	15
0.2. Probleemstelling, Navorsingsvrae en Doelwitte	21
0.3. Navorsing Metodes	24
0.5. Kernliteratuur, Sleutel Teoretici en Teoretiese Raamwerk	27
0.6. Hoofstuk Uitleg	35
0.6.1. Hoofstuk Een - Kontekstualisering van die Siek Liggaam as 'Abject'	36
0.6.2. Hoofstuk Twee - Ervaar die 'Abject' liggaam	36

0.6.3. Gevolgtrekking	36
HOOFSTUK EEN	37
<i>Kontekstualisering van die Siek Liggaam as Abject</i>	37
Inleiding	37
Kernkonsepte	37
Die 'abject' in die werk van Luna Coppola en Kathryn Smith	41
Gevolgtrekking	53
HOOFSTUK TWEE	55
<i>Ervaar Die 'Abject' Ligaam</i>	56
GEVOLGTREKKING	66
LEESLYS	68

LYS VAN FIGURE

Figuur 1. Kathryn Smith, Memento Mori (detail), (2004). Reeks kleur fotos.	13
Figuur 2. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	14
Figuur 3. Luna Coppola, Connected to Self-Life and Re-Life: Peritoneal Catheter Insertion (2012). Reeks dokumentêre fotos.	18
Figure 4. Marguerite Kirsten. Waiting Room, (2019). Mixed Media.	24
Figure 5. Marguerite Kirsten. Dialysis, (2018). Installasie.	35
Figuur 6. Kathryn Smith, Memento Mori (detail), (2004). Reeks kleur fotos.	41
Figuur 7. Kathryn Smith, Memento Mori (detail), (2004). Reeks kleur fotos.	43
Figuur 8. Luna Coppola, Connected to Self-life and Re-life: Thinking (2012). Reeks dokumentêre fotos.	45
Figuur 9. Luna Coppola, Connected to Self-Life and Re-Life: Intravenous drip (2012). Reeks dokumentêre fotos.	46
Figuur 10. Luna Coppola, Connected to Self-life and Re-life: Waiting (2012). Reeks dokumentêre fotos.	46
Figuur 11. Luna Coppola, Connected to Self-Life and Re-Life (2012). Reeks dokumentêre fotos.	48
Figuur 12. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	50
Figuur 13. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	51
Figuur 14. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	54
Figure 15. Marguerite Kirsten, Besinning, (2019). Installasie.	55
Figure 16. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	64
Figuur 17. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.	65

INLEIDING

Verwaardiging¹ van Siekte

Die kernfokus van hierdie tesis en my eie kunspraktyke, is die uitbeelding van die 'abject'² liggaam in kontemporêre visuele kuns. Deur die ondersoek van my eie sieklike liggaam en deur die verduideliking van die terms 'abject'³ en 'abjection'⁴, skep ek 'n spasie waar die middeweg tussen die 'abject' en die sublieme⁵ gevind kan word deur installasiekuns.

Ek beskou die 'abject' liggaam as 'n platform om die ingewands-aard⁶ van die sieklike liggaam te verduidelik en hoe die sublieme die siek liggaam kan verwaardig. Om die ondersoek van die verwaardiging van die siek liggaam deur die 'abject' en die sublieme te benader, gebruik ek twee tekste om my by te staan, naamlik: *Illness as*

---

¹ Die woord verwaardiging word geleen van Nederlands en beteken 'dignifying' in Engels en waardig in Afrikaans, ek leen hierdie woord van Nederlands en gebruik verwaardiging as sinoniem met 'dignification'.

² Die woord 'abject' word deurgaans in hierdie teks in die Engelse vorm gebruik. Die rede hiervoor is die teoretiese gebruik daarvan in Julia Kristeva se boek *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Die Afrikaanse vorm van 'abject' is onverdraaglike liggaam. Alhoewel die Afrikaanse vorm toepaslik is aan hierdie teks, is die Engelse vorm, 'abject' gebruik om die verband tussen hierdie tesis en Julia Kristeva se teorie te onderstreep.

³ Volgens die Franse teoretikus en "*mother of abjection*", verduidelik Julia Kristeva die 'Abject' in haar boek *Powers of Horror An Essay on Abjection*, as die menslike reaksie op 'n kwesbare ontknoping in betekenis wat veroorsaak word deur die verskil tussen onderwerp en objek en self en ander (Kristeva, 1982).

⁴ 'Abjection' is 'n teistering met jou eie liggaam, 'n liggaam wat alreeds buite die bereik van die "clean and proper" is; dit is die liggaam van die onderwerp (Covino, 2004). 'Abjection' is nog 'n term wat in die Engelse vorm gebruik word om Julia Kristeva se teorie te onderstreep.

⁵ Die Oxford-woordeboek beskryf die sublieme as iets van uitnemendheid of skoonheid of om 'n oorweldigende gevoel van ontsag of ander hoë emosie te lewer deur eindloos of pragtig te wees (Simpson, 1989).

⁶ Ingewands-aard is gebaseer op diep gevoel en emosionele reaksies eerder as op rede of denke.

*Metaphor*⁷ deur Susan Sontag en *The Powers of Horror: An Essay On Abjection*⁸ deur Julia Kristeva; insluitend geselekteerde werke van kontemporêre kunstenaars, Kathryn Smith⁹, Luna Coppola¹⁰ en die vervaardiging van my eie werkstuk, *Besinning*, beoog ek om verskillende maniere te ondersoek waarop kunstenaars die onderwerp van 'abjection' al ondersoek het.

In die Amerikaanse skrywer, Susan Sontag se opstel, *Illness as Metaphor*, word siektes soos kanker en tuberkulose as metafoor gebruik. Dit is belangrik om te verstaan dat Sontag se opstel handel oor die gebruik van siekte as 'n metafoor en nie self nie¹¹. In Sontag se opstel verduidelik sy hoe die samelewing metafore gebruik om die werklikheid van lewensgevaarlike siektes te sensitiseer; en die resultaat hiervan is skande.

In *The Powers of Horror An Essay On Abjection*, teoretiseer die Franse skrywer en filosoof, Julia Kristeva, die konsep van 'abjection' en verklaar dit as 'n liggaamlike 'logika' van verwerping, wat die sleutel tot die hipoteses van my studie is. Die opstel is onderverdeel in gedeeltes wat blyk dit pas by die definisie van 'abject' wat die

---

⁷ Sontag argumenteer teen die gebruik van siekte as metafoor. Sy noem haar belangrikste punt op die eerste bladsy van hierdie lang opstel: "The most truthful way of regarding illness--and the healthiest way of being ill--is one most purified of, most resistant to, metaphoric thinking."

⁸ Julia Kristeva (f.1941) "was een van die invloedrykste teoretici van die tagtiger- en negentigerjare wat die post-Latynse psigoanalise gekoppel het aan onderwerpe so uiteenlopend soos semiotiek, liefdesmelancholie en migrasie [...] (i) dit is haar werk oor abjeksie en gruwel in *Powers of Horror*" (Mansfield, 2000 79).

⁹ Kathryn Smith is 'n konseptuele kunstenaar wat in 'n verskeidenheid media werk. Smith kan beskryf word as 'n uitvoeringskunstenaar, fotograaf, kulturele roerder en manipuleerder van rekenaar- en videomedia om multi-lae kunswerke te skep (Press, 2004).

¹⁰ Luna Coppola (Napels, 1980) is 'n fotograaf en verhaalverteller met meervoudige platforms in Barcelona waar sy redaksionele opdragte, onderrig en persoonlike projekte kombineer (Coppola, 2006-2016).

¹¹ Hierdie stelling is vaag omdat dit betrekking het tot die betrokke artikel, dus wil ek dit verduidelik. Hierdie kan 'n verwarrende konsep wees; Sontag bespreek hoe die punt van die opstel is dat siekte nie 'n metafoor is nie. Die artikel bespreek hoekom siekte nie 'n metafoor is nie, dus is die self steeds belangrik, maar nie die fokus nie.

dekonstruksie van 'n idee beklemtoon. Die 'abject' as 'n proses is aanhoudend; die proses is nooit voltooi nie.

0.1 Onderwerp en Motivering

In hierdie studie verwys ek na sommige van my eie ervarings binne verskillende mediese instellings as 'n manier om die voorstelling van my eie liggaam waardeur ek die begrip 'abjection' ondersoek, beter te kan verstaan. My outobiografiese verklaring binne die mediese instelling sluit aan by my primêre fokus op die voorstelling van die 'object' liggaam. My ervarings is van kernbelang in hierdie studie, omdat dit die redenasie om my liggaam op uitstalling te sit, kontekstualiseer.

Die uitbeelding van die fisiese en emosioneel bedorwe menslike liggaam, gewoonlik deur installasie kuns, was altyd 'n primêre fokus van my artistieke belangstelling. Die sieklike liggaam konkel met my as onderwerp en inspireer my grootliks as gevolg van my eie bedorwe 'object' liggaam en hoe die samelewing interaksie het met "dit". In my onlangse werk probeer ek 'n balans vind tussen die beeldskoonheid en 'abjection' van die sieklike liggaam.

Die materiale wat ek in my kunsinstallasies gebruik, soos verskillende liggaamsvloeistowwe (urine, varknier, formalien, glas, koper en binnearse vloeistowwe) verteenwoordig die verbygaande aard van my liggaam. Daarom herinner die materiale wat mettertyd verval die kykers aan hul eie 'visceral' vlees. Die twee kunstenaars waarna ek verwys, sowel as die twee skrywers, staaf my argument met die geldige inligting daarvan.

Vervolgens posisioneer en verduidelik ek die konsep 'object' liggaam en 'abjection' as sleutelkonsepte. Ek bespreek ook kortliks 'n aantal verbandhoudende begrypinge wat vanuit hierdie konsepte voortspruit en gewig dra binne my studie.

0.1.1. 'n Oorsig van die konsep 'Abject' liggaam

Die 'abject' liggaam of die onverdraaglike liggaam soos Julia Kristeva verklaar, spoel vloei-stowwe uit, verswyg die begeerte en hoop vir 'n 'skoon en behoorlike liggaam', waardeur die grense en beperkings van ons selfwees dubbelsinnig is en ons fisiese vermorsing en uiteindelijke dood aangedui word (Kristeva, 1982: 2). Ek ondersoek die konsep van die slegte liggaam om die 'visceral' ervaring van 'n siek liggaam te verduidelik.

Die konsep van die 'abject' liggaam word dikwels gesien wanneer die grense van die liggaam gekruis word, wat gepaard gaan met die dood en siekte. Die volgende paragrawe sal hierdie elemente toelig en help om my konsep van die 'abject' liggaam te verwaardig, te vorm.

0.1.2. 'n Oorsig van die Konsep 'Abjection'

Die term 'abjection' kom van die psigoanalitiese teorie wat deur die Franse skrywer, Julia Kristeva¹², in 1980 ontwikkel is.

Die 'abject' is 'n konsep wat sielkundige en filosofiese idees ondersoek. Kristeva het die term 'abject' in onderafdelings verdeel. As ons kyk na die oorsprong van die 'abject', moet ons dit in aanmerking neem volgens die onderwerp, die 'chora', die 'abjection', die uitkoms van die beswaar, die 'skoon en behoorlike' liggaam, stabiliteit en bedreiging, fassinatie, die 'abject' as 'n ding en die 'abject' as 'n proses.

---

¹² Julia Kristeva (b. 1941) "was one of the most influential theorists of the 1980s and 1990s, linking post-Lacanian psychoanalysis with topics as diverse as semiotics, love melancholy and migration...(i)t is her work on abjection and horror, specifically in Powers of Horror"(Mansfield, 2000: 79).

Subjektiviteit is 'n innerlike proses wat volgens filosofiese leringe die verhaal vertel van 'n individu se ervaring, bewussyn en begeerte. Daarom is subjektiviteit die ervaring van die 'self'. Kristeva verduidelik die 'chora' as 'n moederruimte. Kristeva gebruik moederskap om 'n vorm van 'abjection' te verklaar. Hierdie vorm van 'abject' is volgens Kristeva, die geweld van rou vir 'n "voorwerp" wat nog altyd verlore is. Die moederruimte is die proses waar die 'abject' 'n ervaring van die self is wat onderdrukking en oordeel vernietig. Hierdie ruimte is 'n voor-linguistiese, fisieke en sielkundige ruimte.

Dit bring ons tot beswaar; Kristeva verduidelik 'abjection' as 'n liggaamlike 'logika' van verwerping, en hierdie konsep is van kernbelang tot my studie. Volgens Kristeva se teorie is die uitkoms van 'abjection' 'n duidelike gevoel van 'self', en ook op watter manier die fisiese en sielkundige grense gedefinieer word.

Ek herhaal: die 'abject' as 'n proses is aanhoudend; die proses is nooit voltooi nie. Om 'abject' te wees is om 'n gemors uit te gooi en die self te stabiliseer. Uiteindelik is die effek van die 'abject' volgens Kristeva, 'n nie-intellektuele reaksie. Dus maak dit die reaksie sielkundig en fisiek. Die 'abject' kan 'n kragtige impak hê wat daartoe kan lei dat die kyker gewalg of vervreem word, maar dit kan ook intrige veroorsaak, wat tot fassinatie lei. Volgens die beeldende kunste-platform, *Tate*, behels die 'abject' "all the bodily functions, or aspects of the body, that are deemed impure or inappropriate for public display or discussion" (tate.org.uk, n.d.).

0.1.3. Oorsteek die grense van die liggaam

Die grense van die liggaam word oorgesteek as die interne liggaam uitwendig word; 'n voorbeeld hiervan is liggaamsvloeistowwe (bloed, urine, speeksel, ontlasting, braaksel), maar hierdie vloeistowwe is noodsaaklik om mens te wees, asook vir oorlewing. Die rede waarom ek hierdie vloeistowwe noem, is omdat die oomblik wat hierdie vloeistowwe die vel as beskermende skans verwerp of oorwin, raak dit vir ons 'n probleem omdat dit dui op een of ander vorm van vergiftiging of verwonding wat gewoonlik siekte impliseer (Kristeva 1982, 62).

0.1.4. Dood as die 'abject' liggaam

Volgens Julia Kristeva is die uiteindelijke vorm van die 'abject' die lyk. Deborah Caslav Covino, die skrywer van *Amending The Abject Body*, verduidelik dat ons ons afdrywende liggame verwerp omdat dit wanorde uitbeeld en oorblyfsels is van die geheimsinnige grense van die liggaam. Hierdie wanorde veroorsaak die uiteindelijke dood van die liggaam (Covino, 2004).

Kristeva se stelling in *The Powers of Horror An Essay On Abjection* ondersteun Covino deur te verklaar dat "(i)t is thus not lack of cleanliness or health that causes abjection but what disturbs identity, system, order. What does not respect borders, positions, rules. The in-between, the ambiguous, the composite" (Kristeva, 1982: 4). Kristeva neem haar teorie oor onreinheid verder en assosieer dit met die dood deur te sê:

refuse and corpses show me what I permanently thrust aside in order to live. These body fluids, this defilement, this shit is what life withstands, hardly and with difficulty, on the part of death. There I am at the border of my condition as a living being... Such wastes drop so that I might live, until, from loss to loss, nothing remains in me

and my entire body falls beyond the limit- *cadere* [to fall] cadaver. If dung signifies the other side of the border, the place where I am not and which permits me to be, the corpse, the most sickening of wastes, is a border that has encroached upon everything... The corpse, seen without God and outside of science, is the utmost of abjection. It is death infecting life. Abject. It is something rejected from which one does not part, from which one does not protect oneself as from an object. Imaginary uncanniness and real threat, it beckons to us and ends up engulfing us (Kristeva 1982: 3).

'n Lyk verbeeld die absolute skeiding tussen liggaam en persoon en daarom is dit skokkend om 'n lyk te sien.

0.1.5. 'Abject' in die Konteks van Feminisme en Suid-Afrika

Die liggaam dien as 'n vaartuig om die letterlike en figuurlike verband tussen beeldende kunste en die bekwaalde te kommunikeer. Verder word die 'abject' gereeld in die konteks van feminisme gebruik. As 'n vrou, asook 'n vrou wat met kroniese niersiekte leef, is die feministiese konteks van toepassing op my studie. Die toepassing van die feministiese raamwerk is geskik as gevolg van die impak wat niersiekte op die urienestelsel kan hê. Die urienestelsel sluit faktore van die vroulike voortplantingstelsel in, wat verdere betekenis impliseer.

Ek rig my studie in 'n Suid-Afrikaanse konteks binne die raamwerk van feminisme. Die visuele kunste bied 'n platform waarbinne onderwerpe soos die liggaam verken kan word. Die Suid-Afrikaanse en vroulike liggaamskonteks in my studie is geldig, gewichtig en ondersoekwaardig omdat ek 'n Suid-Afrikaanse vroulike kunstenaar is. Deur die werk van die Suid-Afrikaanse vroulike kunstenaar Kathryn Smith te raadpleeg, sal ek my liggaam op uitstalling plaas. Binne Suid-Afrika definieer die

kultuur steeds konserwatiewe sienings oor 'n vrou se aktiewe rol in sosiale ruimtes. Tot vandag toe word 'n vrou deur die manlike blik beperk; beperkings soos, wat gepas is om te sê en te dra en wat van ons as vroue verwag word.

As vroulike kunstenaars het ons die geleentheid om fokus op die vrou en die siening van die vrou as voorwerpe te plaas. Hierdie bespreking vestig aandag op die inklusiewe sy van die Suid-Afrikaanse samelewing en my eie ervarings binne verskillende mediese instellings dien as verwysingsveld om bespreking te ontwikkel en toe te lig.

0.1.6. Oorsig van die Stereotipering van die Sieklike Liggaam

Die menslike liggaam is 'n letterlike en metaforiese vaartuig waarin beide kuns en samelewing, oortuigings en emosies storig teweegbring. Ons versier die liggaam. Misbruik dit. Belas dit. Tot dit fisies versleg, weer leeg word en geen betekenis het nie.

Die liggaam word in verskillende maniere voorgestel deur kunstenaars. Die vroulike liggaam word gewoonlik as "beeldskoon" weergegee, die man as "sterk", die kind as "onskuldig". Die liggaam verneder ook op eienaardige wyses omdat dit onvermydelik verouder, verval en verdor.

Die kerndigotomie tussen die 'abject' liggaam en die "beeldskone" liggaam is waar my artistieke perspektief lê, asook tussen die stereotipering van 'n sieklike liggaam en 'n gesonde liggaam. 'n Liggaam kan beeldskoon lyk, maar dit is psigies en fisies verganklik. Dit kan vrot wees met siekte aan die binnekant terwyl dit uiterlik gesond voorkom. 'n Liggaam kan uiterlik sterk simptome van siekte vertoon, terwyl die psige en liggaam in werklikheid kerngesond is.

Vir die kunstenaar verteenwoordig die liggaam meer as blote fisiese vorm. 'n Emosionele dimensie in menslike ervaring beïnvloed en lig die uitbeelding of enige kunstige weergawe van die liggaam in.

In my werk vorm emosionele trauma die taal van die liggaam. Ek bied my werk in 'n meer abstrakte vorm aan, omdat dit nie net die fisiese 'abjection' en die "beeldskone" aandui nie, maar die kombinasie van die siek liggaam en die sublieme skep gesamentlik emosie.

0.1.7. Siekte as die 'abject' liggaam

Die siek liggaam as 'abject' fokus op die identiteit van die onderwerp. Die onderwerp identifiseer ditself met die siekte. Op hierdie identiteitspunt, kan ons Kristeva se teorie bekendstel, naamlik dat die "abject has only one quality of the object -- that of being opposed to I" (Kristeva 1982: 1). Dit lei daartoe dat die lyer van die siek liggaam hulself van die liggaam wil uitstraal deur dit te vertoon. Dit kan gesien word in my kunspraktyk. Elke werk vertoon verskillende episodes van watter mate waarin ek bereid is om my 'siek' liggaam te konfronteer.

0.1.8. 'Abjection' versus Sublieme

Voorheen genoem, verduidelik Julia Kristeva die idee van 'abjection' as die verskil tussen die self en die ander. Verder definieer sy dit as 'n reaksie op die konfrontasie met die 'abject' wat veroorsaak word deur walging of fobies wat geen status as objekte het nie, en nie aan die self behoort nie, en daarom beskou word as 'n bedreiging deur die onderwerp, wat dit verwerp.

'Abjection' is 'n dekonstruksie van die onderwerp. Ter verduideliking, die onderwerp skei of gooi alles uit wat deel is daarvan om ditself te definieer. Die proses van 'abjection' begin wanneer die subjek op soek is na die hoogste lewenstoestand, vir dit wat mees ideaal is, en sodoende die elemente wat nie ideaal is nie, uitdryf. Die oomblik wanneer die skeiding plaasvind, word die subjek gedwing om die ergste deel van ditself te konfronteer. Dit lei tot trauma gekombineer met gevoelens van walging. 'Abjection' kom voor wanneer ons 'n gevaar vir ons lewe ervaar. Hierdie gevaar is afkomstig van siektes, kieme, virusse, bakterieë, en infeksie (Kristeva 1982: 5).

Die vraag is: is 'abjection' soveel anders as die sublieme? My persoonlike opinie is dat hierdie konsepte nie baie verskil nie. Die sublieme verteenwoordig die hoogste lewenstoestand, terwyl die slagoffer die slegste lewenstoestand uitbeeld. Die 'abject' en die 'sublieme' is gestel in menslike reaksies op dit wat nie vir hulle bekend is nie. Die sublieme is 'n reaksie. Dit is 'n individuele en eiesoortige reaksie op wat fassinerend verskriklik is. As ons 'abject' is, voel ons beide vrees en verwondering. Die kyker vind die afstootlike ook fassinerend, 'n ervaring wat dan kan lei tot verleentheid. Daar is gevolglik emosionele teenstrydigheid wat binne die kyker plaasvind, 'n botsing tussen die gelyktydige ervaring van walging, fassinatie en skaamte.

Botsende of teenstrydige emosies lei tot die drang om meer te sien en dan die ervaring en dit wat waargeneem word beter te probeer verstaan. As sulks, lei beelde van die dood spesifiek tot bewuswording van ons sterflikheid en die finaliteit van die dood. *Memento Mori* (Figuur 1,4 en 5) deur Kathryn Smith is 'n pragtige voorbeeld van 'n kunswerk waarin die sublieme en die 'abject' bymekaarkom. Ek verwys in dieselfde verband ook na my eie kunspraktyk (urine, niere, formalien, koper, glas wat deur wit lig verlig word, 'n rustige vloeiende geluid wat deur onstellende geluide onderbreek word) waar mens skielik bewus word van die bestaan van dinge wat mens nie kan begryp nie; mens word bewus van die gaping tussen geleefde werklikheid en 'n verskuilde werklikheid wat normaalweg nie sigbaar is nie.

Figuur 1. Kathryn Smith, Memento Mori (detail), (2004). Reeks kleur fotos.

Figuur 2. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.

0.1.9. Identifisering met 'n 'Abject' Liggaam

Dit is met hierdie oorsig van die 'abject' wat ek begin met my studie. In my kuns verwesenlik ek my besinning op my lewe as Kroniese Niersiektelyer, asook my ervaring met my suster en haar Leukemia. Die proses van hierdie self-refleksie word bewerkstellig deur my liggaamsfunksies op uitstalling te plaas, of meer akkuraat, deur my eie liggaamsvloeistof te vertoon binne verskillende installasies wat ek skep. My liggaam is besoedel deur siekte en uiteindelik, 'abject'. Ek gebruik hierdie outobiografiese verhale as 'n toegangspunt waardeur ek my eie liggaam kan ondersoek en wat ek dan binne spesifieke konfigurasies van my installasies vertoon.

'n Fundamentele teorie van mediese diskoers¹³ is hoe pasiënte sosiale probleme hanteer en hoe hulle hulself identifiseer. In die 2002 artikel, getiteld *The Abject Embodiment of Cancer Patients' Selfhood, and the Grotesque Body*, noem skrywers Dennis D. Waskul en Pamela van der Riet dat die liggaam en die begrip van beliggaming¹⁴ die sleutel is tot ons persepsie van wees, wie ons dink ons is, en wat ander aan ons toeskryf (Waskul and van der Riet 2002: 488).

Die doel van die tesis is om verskillende werke te ondersoek soos 'n seleksie van werke deur Kathryn Smith, Luna Coppola en my eie kunspraktyk wat die konsep van die 'abject' uitbeeld en behandel. In hierdie tesis word daar ook gekyk na die sielkundige effek wat verbandhoudende mediese diskoers op mense met kroniese siektes soos ek het. Ek stel dit my ten doel om in die studie die verhouding tussen

---

¹³ Medical discourse in the broadest sense (discourse in and about healing, curing, or therapy; expressions of suffering; and relevant language ideologies) has profound anthropological significance (Wilce, 2009:ii).

¹⁴ ww. 'n waarneembare vorm gee aan iets wat onstofflik is, 'n tasbare of sigbare vorm van 'n idee, kwaliteit of gevoel. Die voorstelling of uitdrukking van iets in 'n tasbare of sigbare vorm (de Viliers, et al., 1967).

die liggaam, self en sosiale verhoudings beter te begryp. Die sielkundige toestand¹⁵ is fundamenteel vir diegene wat met kroniese siektes leef. Hierdie toestand word grotendeels veroorsaak deur die behandeling van die bekwaalde in die diskoers en die instelling van medisyne. Die sielkundige toestand van kunstenaars met kroniese siektes is 'n integrale deel van konseptualisering in hul kunsmaakpraktyke.

Ek het baie mediese prosedures en konsultasies deurgemaak waartydens ek met dokters moet kommunikeer. Hierdie ervaring kan emosioneel dreinerend wees, en dokters laat my onrustig voel. Hierdie gevoel word ontketen deur konstante ondersoek en toetsing. Elke keer verlaat ek die prosedure meer bedremmeld as wat ek dit betree het. Die werklike aard en omvang van die emosionele ervarings van pasiënte wat gegaar met kroniese siektes word gereeld onderskat en oorskadu wanneer mediese sorg toegedien word. Die dokters is goed voorbereid om die biomediese fasette van sorg te verskaf, maar 'n gebrek aan begrip vir die sielkundige, sosiale en emosionele dimensies van siekte en gesondheid kenmerk mediese versorging.

Om doeltreffend onderskeid te tref tussen die verskillende gebiede wat deur hierdie studie ondersoek word, word sleutelsterme soos 'mediese diskoers' en 'instelling', 'sielkundige effek', 'abject' liggaam', 'verteenwoordiging van die self' en 'die siek liggaam' gedefinieer in ooreenstemming met hoe dit van toepassing is in die weergewende dimensies van kunsmaak.

Die fotojoernalis, Luna Coppola, se fotodokumentasie van haar stryd met Kroniese Niersiektes (CKD) het betrekking tot hierdie studie. Ek het Coppola gekies as gevolg van ons gemeenskaplike stryd met Kroniese Niersiekte. Aangesien ek 'n medelyer

---

¹⁵ Sielkundige toestand - (sielkunde) 'n geestelike toestand waarvan die eienskappe relatief konstant is, selfs al is die toestand self dinamies (Hut, 1965: 464).

van CKD is, is my persoonlike kunspraktyk gefokus op 'n outobiografiese verslaggewing van CKD. Coppola se fotodokumentasie-reeks getiteld *Connected to Self-life and Re-life* (2012) (Figuur 3, 6, 7, 8 en 9) rig die fokus op haarself om die vermoeiing, huiwering en angs wat sy ervaar, vas te trek, terwyl sy na die hoofbehandeling van haar siekte - 'n nieroorplanting - opbou (Cappola, n.d.). Verder ondersoek die tesis ook 'n stuk deur die Suid-Afrikaanse kunstenaar, Kathryn Smith. Smith se werk fokus op forensiese opsporing en is gebaseer op die feit dat enige kontak spore agterlaat; "a trace time eventually extinguishes" (Richards, 2004: 354). Die verband tussen my kunsmaakprosesse en Smith se werk behels die soortgelykheid in dit wat uiteindelik tentoongestel word vir besigtiging. In my studie gebruik ek Smith se werk, *Memento Mori*¹⁶ wat in 2004 geskep is. Ek besin in hierdie studie oor *Memento Mori* omdat dit gekenmerk word deur 'n element van 'morbiede fassinatie'. Die element van morbiede fassinatie is juis die tipe fassinatie wat die verhouding tussen die liggaam, self en sosiale verhoudings versterk. In hierdie stuk van Smith, soos in Coppola se werk, draai sy die kamera op haarself om haarself as die dood uit te beeld. Daarom word Smith tegelyk die onderwerp en skepper van haar foto. In 'n artikel van Colin Richards (2004) verwys hy na 'n gesprek wat hy met Smith gehad het oor die werk, *Memento Mori*; Smith bespreek die prentjies soos die menslike liggaam begin ruk, inasem, ruk, sweet en dreineer. Verder voeg Smith by dat so 'n beoogde gedrag ons verswak omdat die ingeslote prentjie, die wêreld van die kyker versadig, besoedel en verswak (Richards and Smith, 2004: 354). Ek sal hierdie visuele voorbeelde deur die kunstenaars hierbo genoem, ontleed om 'n bydrae te lewer tot die bespreking van my kunsmaakpraktyk.

---

¹⁶ 'n Voorwerp gehou as 'n herinnering aan die onvermydelikheid van die dood; 'n herinnering dat mens sterflik is (Merriam-Webster Dictionary, n.d.).

Figuur 3. Luna Coppola, *Connected to Self-Life and Re-Life: Peritoneal Catheter Insertion* (2012). Reeks dokumentêre fotos.

Binne my kunsmaakpraktyk verbeeld ek my stryd met kroniese niersiekte. Hierdie voorstelling behels my doelbewuste liggaamlike afwesigheid. Ek gebruik self-reflektiewe maniere om kykers eerder met tonele van installasie-gebaseerde dokumentasie te konfronteer. Dit is bekend dat installasiekuns ontstaan het as artistieke ervarings gedurende die 1960's tot 1970's. Met installasiekuns kan alles in ag geneem word as 'n regte ervaring, dit is iets waarin jy wandel en wat jy ten volle kan besit. In die geval van my werk, versterk die afwesigheid van my liggaam die ervaring van morbiditeit en van die 'abject'.

Installasiekuns oorweeg nie net kunsvoorwerpe nie, maar eerder die toneel self en die ruimtes in die middel van dinge. Afwesigheid roep teenwoordigheid op. Dit is meer verwarrend en minder herkenbaar as gebruikelike kunswerke. Ek gebruik dit om my eie siektetoestand as identiteit visueel oor te dra. My kunsmaakproses bestaan uit die versameling van niere wat ek fyn opsny en in die vorm van Rorschach¹⁷ patrone rangskik. Die Rorschach-nierskywe is my sielkundige reaksie op enkele mediese ondervindings wat ek gehad het. Ek gebruik doelbewus perspexvelle om die niere te omhul en vas te knyp, want dit reageer soos mikroskoopskyfies en roep dit op. Hierdie vaartuie vorm deel van 'n omvattende installasiestuk¹⁸ waardeur kykers die uitstalruimte navigeer. Deur hierdie meeslepende installasie dui ek die identiteit aan wat deur die diskoers en instansie van medisyne aan my gegee is. Slegs deur middel

---

¹⁷ Die Rorschach patroon is 'n projektiewe toets metode vir sielkundige toetsing, waarin mens gevra word om tien inkladde te verduidelik. Hierdie toets metode was voorgestel in 1921 deur Switserse psigiater Hermann Rorschach. In die 1960s was dit wyd gebruik vir die evaluasie van kennis en persoonlikheid en om sekere psigiese kondisies te diagnoseer.

¹⁸ Die term installasiekuns word gebruik om grootskaalse konstruksies van gemengde media te beskryf, wat dikwels vir 'n spesifieke plek of vir 'n tydelike tyd ontwerp is. Installasie-kunswerke (wat ook soms as 'omgewings' beskryf word) beslaan dikwels 'n hele kamer of galleryruimte waarna die toeskouer moet deurloop om ten volle betrokke te raak by die kunswerk. Wat installasiekuns anders maak as beeldhoukuns of ander tradisionele kunsvorme, is dat dit 'n volledige verenigde ervaring is, eerder as 'n vertoning van afsonderlike, individuele kunswerke. Die fokus op hoe die kyker die werk ervaar en die begeerte om 'n intense ervaring vir hulle te bied, is 'n dominante tema in installasiekuns (tate.org.uk, n.d.).

van installasiekuns kan ek die sielkundige effek van hierdie toegekende identiteit ook weergee. Ek is van plan om hierdie identiteit aan die kyker oor te dra.

0.2. Probleemstelling, Navorsingsvrae en Doelwitte

Ek stel as probleem die medies-toegekende identiteit waaraan die Self persoonlike waarde heg. Dit is my ervaring dat die kruks van die pasiënt-medici verhouding daarop dui dat sielkundige versorging steeds minder aandag geniet in vergelyking met die wetenskaplike mediese versorging. Dit is hierdie wanbalans in versorging wat ek deur middel van my kuns ondersoek en sigbaar probeer maak en dit is vanuit hierdie wanbalans wat my besprekinge en insigte in hierdie studie ontwikkel.

Die afwesigheid van emosionele, psigiese en sielkundige ondersteuning in die konteks van kroniese of ernstige siek liggame bly die fokuspunt van my ondersoek, want dit is juis hierdie tema wat my kunswerk tot lewe bring. Dit is ook hierdie fokus wat die toeskouersgehoor toelaat om te probeer sin maak van siek liggame in plaas daarvan om self te worstel met die ontoeganklikheid van die medici of mediese wetenskappe se verduidelikings.

Uiteindelik sal die ondersoek 'n begrip openbaar van verskillende maniere hoe die siek liggaam uitgebeeld kan word deur die gebruik van installasiekuns. Dit sal navorsing insluit van kunstenaars wat hul liggaam as 'abject' voorgestel het, soos Luna Coppola en ook gepaardgaan met die psigoanalisis, Julia Kristeva (1982) se geskryfte oor 'abjection', *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Die persoonlike identifisering met en binne die mediese instituut en hoe ons ons identiteit probeer waardig maak en versterk deur die siek liggaam te vertoon, is 'n integrale deel van my tesis en professionele praktyk. Hierdie sal verduidelik word deur Dennis D. Waskul en Pamela van der Riet (2002) se studies van kankerpatiënte wat gereeld in die mediese diskoers en behandeling geplaas word. Ek sal nie op die onderwerp van kanker konsentreer nie, eerder die sielkundige effek wat die mediese instelling op hul identiteit het, aangesien dit 'n fundamentele rol gespeel het in my eie visuele praktyk

en persoonlike lewe. Daarom is identiteit binne die mediese instituut en ander pasiënte wat die proses van genesing van kroniese siektes ervaar, noodsaaklik vir my navorsing.

Die sielkundige effek waarop ek op hierdie ondersoek fokus, is dit wat gepaardgaan met die afgestompte liggaam, en hoe die kunswerk die menslike reaksie op 'n kwesbare disseksie in die gedagtes vertoon, wat veroorsaak word deur die onderskeid tussen onderwerp en voorwerp of die self en ander behels. Hierdie effek is wat die emosionele toestand van die bekwaalde liggaam aan die kyker uitstuur.

Bogenoemde verduidelik hoe my ervaring met 'n siek liggaam is en die emosies wat ek ervaar as daar in die mediese instelling gepraat word. Die ervaring word deur my installasie op die kyker weerspieël. In weerwil van my doel om die voorstelling van die 'abject' liggaam in konseptuele kuns te ondersoek, sal ek ook die vraag beantwoord hoe mense selfheid bereik in die lig van die voorkoms van 'n siek liggaam, om sodoende die verhoudings tussen liggaam, self en gevestigde sosiale kommunikasie beter te verstaan.

Ek sal nie fotografie as medium gebruik nie, alhoewel dit in die visuele voorbeelde van die werk deur Luna Coppola en Kathryn Smith oorwegend die medium is. Ek gebruik wel die konseptueel analitiese as onderwerp, wat hulle ook in hul werk voorstel. Ek beoog om 'n soortgelyke verhouding tussen die liggaam en die kyker uit te beeld wat my werk konseptualiseer deur installasiekuns. Luna Coppola is van mening dat sy deur haar selfportrette "...can bare all the waiting, the exhaustion and the strength." (Coppola, n.d.).

Connected to Self-life and Re-life (2012) (Figuur 3, 6, 7, 8 en 9) beeld elkeen van die individue wat gekonfronteer word met siektes uit, "dit is die manier waarop mens die

werklikheid deur emosies getuig eerder as deur handeling" (Coppola, n.d.) Kathryn Smith se *Memento Mori* (2004) (Figuur 1,4 en 5), maak gebruik van die stuk menslike brein wat op die dubbele punt ingetrek en afgeweer word deur ontmoetings wat ons met vrees vul.

Deur *Connected to Self-life and Re-life* (2012) en *Memento Mori* (2004) krities te ontleed, kan ek dit toepas op my kunsmaakpraktyke. Dit stel my in staat om die verskillende maniere waarop my installasies vergestalt kan word te ondersoek. My installasies word met dieselfde vlak van sielkundige effek gekenmerk as wat die mediese instelling op 'n pasiënt het. Deur middel van my kuns kan ek hierdie emosionele ervarings van mediese versorging met kykers deel.

Figure 4. Marguerite Kirsten. Waiting Room, (2019). Mixed Media.

0.3. Navorsingsmetodes

Ek maak gebruik van 'n kwalitatiewe navorsingsmetode. Die navorsingsmetode sal visuele analise - ikonografiese navorsing - en gevallestudies insluit om te teoretiseer oor my kunsmaakpraktyke. Die navorsingsmetode sal ook gebruikmaking van kernlesings insluit om my ondersoek te verduidelik en om sintese te vorm in samewerking met die ikonografiese ontledings en navorsing. Met die bogenoemde probleemstelling en einddoel ingedagte, ondersoek ek die maniere waarin die liggaam in die kontemporêre kuns verteenwoordig en uitgebeeld word.

Die navorsingstegniek - ikonografiese analise - wat ek toepas, is gepas om 'n visuele ondersoek te laat vrugte afwerp en om toeligting vanuit verskillende kontekstuele navorsing te betrek. Ek betrek die werk van die bogenoemde twee kunstenaars om die ondersoek van my eie kreatiewe kunspraktyk en praktiese navorsing uit te bou, te ontwikkel, en toe te lig. Die werk van die Suid-Afrikaanse kunstenaar, Kathryn Smith, sal bydra tot die fisieke ontleding, terwyl Luna Coppola, 'n fotojoernalis uit Barcelona, se werk 'n belangrike bydrae tot die ontleding van die sielkundige dimensies van my werk sal maak. My werk resoneer op verskeie maniere in die werk van hierdie twee kunstenaars en daarom kan hul kunswerke in hierdie teks dien om my kunspraktyk te ondersteun en te vergeldig ten opsigte van die kyker se interaksie met die fisiese kenmerke en sielkundige intonasies van die werk.

0.4. Praktiese Navorsing

Die fokus van die studie is die sielkundige ervaring van die pasiënt in die mediese behandeling van kroniese siekte. Ek gebruik outobiografiese weergewingsmetodes om my subjektiewe ervaring van kroniese niersiekte en die behandeling daarvan in die vorm van installasiekuns te laat materialiseer. Die sielkundige effek wat deur mediese behandeling teweeggebring word vorm dus die onderwerp en fokus van my kuns. Ek versamel my eie urine en meng dit met 'n formalien-oplossing om dit te preserveer. Die versameling, preserving en storing van my urine is van belang as parallelstellings met versorging en beskerming om lewensduur teweeg te bring.

Ek sny varkniere op, bad dit in die formalien-oplossing, en lê dit op perspex-velle in die vorm van Rorschach-inkvlekke. Elke skyf sal my sielkundige toestand verteenwoordig na 'n mediese ondersoek, en vertoon word in die vorm van installasie. Die installasie bied 'n estetiese ervaring vir die kyker wat my persoonlike psige en identiteit as kunstenaar met 'n 'abject' liggaam weerspieël.

0.5. Kernliteratuur, Sleutel Teoretici en Teoretiese Raamwerk

Die sielkundige effek op kunstenaars van mediese versorging is nie 'n nuwe onderwerp nie, maar word in kuns hoofsaaklik ondersoek in die vorm van die 'abject'. Daarom is die relevante literatuur en verkose visuele tekste belangrik vir my praktyk en die metode van my teoretiese ondersoek.

Susan Sontag is 'n Amerikaanse skrywer wat sleutel literatuur verskaf om my studie toe te lig. Sontag se opstel *Illness as Metaphor* (1978) gebruik veral siektes soos kanker en tuberkulose as metafoor. Dit is noodsaaklik om te verstaan dat haar boek handel oor die gebruik van siekte as 'n metafoor en dat dit nie betrekking het op haarself nie. In Sontag se boek verduidelik sy hoe die samelewing metafore gebruik om die werklikheid van lewensgevaarlike siektes te sensitiseer; en die resultaat hiervan is skande vir die individu wat aan die siekte ly.

Sontag se opstel ondersoek hoe die figuurlike taal wat gebruik word om siektes soos TB (tuberkulose) en kanker te beskryf, dikwels 'n sielkundige oordeel uitgespreek het teenoor die mense wat aan hierdie siektes ly. Sontag se ondersoek lei daartoe dat die manier hoe taal gebruik word, die slagoffers van siekte skuld gee vir omstandighede buite hul beheer. In Sontag se teks gee sy voorbeelde van hoe terminale siektes as metafoor gebruik word om die samelewing se probleme te rasionaliseer. Sontag noem dit "Disease metaphor" (1978: 85).

Sontag maak dit duidelik in die begin van haar opstel, dat wanneer daar binne die mediese instelling 'n onsekerheid of tekort aan inligting rakende 'n siekte is, lei dit daartoe dat die siekte as misterieus gedefinieer word. Verder verduidelik sy dat wanneer die mediese instelling nie 'n siekte verstaan nie (soos TB in die verlede en

kanker, meer onlangs), is dit makliker vir 'n buitestaander om die siekte te vrees of daarop neer te sien.

Sontag beklemtoon dat die gebruik van siektes as 'n metafoor lei tot wanbegrip van die siekte, oftemeer wanbegrip van die individu wat aan die siekte ly. As gevolg van sodanige wanbegrip van siektes, vind siek individue hulself in 'n posisie waarin hulle gesien word as 'n objek van kontaminasie. Die siek persoon word as sodanig gesien deur buitestaanders asook deur dié wat naaste aan hulle is. Hierdie teorie word bevestig veral deur my eie ervaring. My werk is gefokus daarop om hierdie wanbegrip rakende die siekte wat in my liggaam is, na vore te bring. Die uitbeelding van my siekte asook my psigiese ervaring daarvan word onderstreep deur gebruik te maak van spesifieke materiale in my werk. Die doel van die werk is dat die buitestaander 'n eerlike insig van die siek liggaam ervaar. Ek verskaf die volgende aanhaling ter ondersteuning van hierdie sentrale doelstelling in my kuns.

As long as a particular disease is treated as an evil, invincible predator, not just a disease, most people with cancer will indeed be demoralized by learning what disease they have. The solution is hardly to stop telling cancer patients the truth, but to rectify the conception of the disease, to de-mythicize it (Sontag 1978: 7).

Die afbrekende konnotasies met siekte as verbandhoudend met negatiewe sosiale fenomene en persoonlikheidseienskappe manifesteer ook in taal as idioom en beeldspraak, 'n verskynsel wat in Sontag se navorsing bevestig word. Haar werk toon

aan dat 'n siekte soos kanker¹⁹ dikwels gebruik word as 'n metafoor om persoonlikheid, oorlogvoering²⁰ en straf te verduidelik. Só ook met TB in die verlede.

My werk is gebaseer op die siek liggaam, en die persoon wat aan die siekte ly. My tesis se kernfokus is om die ervaring van intieme samesyn met 'n siek liggaam in te sluit in die bespreking. My bespreking fokus op die teendeel van siekte as metafoor. Die gebruik van Sontag se teorie, bewys dat die persepsie van 'n persoon met 'n kroniese of terminale siekte nie uit mediese instellings kom nie, asook nie deur persoonlike interaksie met iemand wat siek is nie. Die samelewing verkies om te kyk slegs na dit wat op die oppervlak is, waarskynlik om die opinie of die ervaring van die persoon wat eintlik siek is, te vermy. Om die siek persoon se eie en diepgaande ervaring te konfronteer, sou onhanteerbaar ontstellend wees vir die gesonde mens, omdat dit ook die ontstellende moontlikheid van soortgelyke ervaring deur die gesonde mens verwerklik. Sontag se teorie dui aan dat siekte iets is wat verstaan moet word. Die gebruik van siekte as 'n metafoor is afbrekend en faal daarin om siekte werklik te verstaan en te verwerk.

Julia Kristeva se teorie oor dreigende 'abjection' en die onreine liggaam in haar boek *Powers Of Horror: An Essay on Abjection* (1982) dra by tot die ontwikkeling van my

---

¹⁹ Die behandeling van kanker word as 'n stryd binne die liggaam uitgebeeld. Die gebruik van kanker as 'n stryd het gelei tot oorlogvoerings en politiese metafore. Sontag haal vir Filippo Tommaso Marinetti aan as voorbeeld, "Communism is the exasperation of the bureaucratic cancer that has always wasted humanity. A German cancer, a product of the characteristic German preparationism. Every pedantic preparation is anti-human.... (Sontag 1978: 76).

Sontag gebruik John Adams se woorde om die metafoor "spread like cancer" uit te lig: "The Prospect before me . . . is very gloomy. My Country is in deep Distress, and has very little Ground of Hope. . . . The Body of the People seems to be worn out, by struggling, and Venality, Servility and Prostitution, eat and spread like a Cancer (Sontag 1978: 80).

besprekings in hierdie tesis, veral met betrekking tot waar sy die begeerte na betekenis bespreek en die 'abject' as "neither subject nor object" (1982: 1). Kristeva se teorie oor 'abject' word in menige kategorieë opgedeel, alhoewel verwarrend, gee die opstel 'n intensiewe bespreking oor die konsep van die 'abject'.

There looms, within abjection, one of those violent, dark re-volts of being, directed against a threat that seems to emanate from an exorbitant outside or inside, ejected beyond the scope of the possible, the tolerable, the thinkable (Kristeva 1982: 1).

Die aanhaling hierbo verduidelik dat abjection 'n reaksie is teen dit wat ons innerlik asook aan die buitekant bedreig. Die konstante gevoel van bedreiging kan lei tot begeerte en fassinassie, maar gaan terselfdertyd gepaart met walging. My siek liggaam verteenwoordig bedreiging in die konteks van hierdie studie. My siekte is binne-in my en ek verwerk dit deur dit na buite te bring, as't ware te verwerp en weg te stoot na die buitekant waar dit die 'abject' word.

'n Belangrike kenmerk van die 'abject' is die dubbelsinnigheid daarvan, dit lê iewers tussen 'n voorwerp-wees; en nie-'n-voorwerp-wees-nie, tussen objek en non-objek. Daar kan egter opgelet word dat hierdie niks met die 'abject' te doen het nie. Kristeva verduidelik dat niks in verband met die 'abject' is wat dit 'n "pseudo-object" maak nie. Inteendeel, om iets te klassifiseer as 'n voorwerp, of nie, is iets wat gedoen word deur middel van die taal van die "subject", dit wil sê, die taal van die persoon (Kristeva 1982: 8)

Kristeva se teks getiteld *Approaching Abjection* (1982: 1- 31) is 'n fenomenologiese verduideliking van die 'abject'. Dit wil sê, dit gee haar persoonlike ervaring met die 'abject' weer. Sy begin haar studie so, om te bewys dat abjection beter verstaan word wanneer dit vanuit 'n persoonlike oogpunt weergegee en bespreek word. Dus is die

gebruik van Kristeva se teks uiters effektief as 'n bron vir die studie van my siek liggaam as 'n 'abject' liggaam.

Volgens Kristeva is voedselbehandeling die algemeenste vorm van 'abjection', 'n stelling wat dit makliker maak om die beginsels van die abject te verstaan sonder om afbreek te doen aan die belangrikheid daarvan. Kristeva gebruik die voorbeeld van die laag vel wat op warm melk vorm, wat ook een van haar persoonlike ervarings met 'abjection' verteenwoordig. Sy plaas klem op die persoonlike ervaring wat tydens 'abjection' heers deur klem te lê op die self, "I".

"I" want none of that element, sign of their desire, "I" do not want to listen, "I" do not assimilate it, "I" expel it. But since the food is not an "other" for "me," who am only in their desire, I expel *myself*, I spit *myself out*, I abject *myself* within the same motion through which "I" claim to establish myself (Kristeva 1982: 3).

Kristeva verduidelik die aanhaling skynbaar as 'n onbeduidende kleinigheid, maar dit is wel 'n punt waar die toeskouer haar verwerping kan sien, klem daarop kan plaas en kan evalueer, hierdie proses draai haar ingewande uit. Dit is met hierdie proses dat die aanskouer "they" sien dat sy "I" in die proses is om 'n "other" te word ten koste van haarself.

Kristeva se denke dra by tot my praktiese en teoretiese werk. Die proses waardeur ek gaan om die interne siekte ekstern uit te beeld. Ek verwaardig myself deur middel van 'n proses waarin ek die interne na buite bring en verwerp as 'abject'.

Kristeva sê dat die abject "simultaneously beseeches and pulverizes the subject." Dit wil sê, die 'abject' is iets wat die 'subject' gelyktydig lok en walg, dit is tegelykertyd afstootlik en aantreklik. Nietemin, die 'abject' is dit wat die 'subject' verwyder om 'n self te kan word. In lyn met hierdie redenasie, gaan Kristeva voort om te verduidelik dat die 'abject' ook die "subject" is — "...weary of fruitless attempts to identify with

something on the outside, find the impossible within" (Kristeva 1982: 5). 'n Versmelting tussen subjek en die abject vind plaas: "ek" is afstootlik.

Die 'abject' vorm die grondslag vir die vestiging van identiteit, aangesien die versmelting van die twee veroorsaak dat die subjek ditself van die abject wil skei ten einde ditself te hervestig en opnuut tot stand te bring. In hierdie opsig veral is *Besinning* 'n sterk uitlewing van Kristeva se konsep van 'abjection' van die self. Vir myself realiseer die konsep as die verwerping van my persoonlike, fisiese en psigiese ervaring met 'n siek liggaam wat ek in 'n mate verwerp deurdat ek my siekte in iets tasbaar en sigbaar verander, naamlik in die vorm van kunswerke.

Hal Foster se artikel *Obscene, Abject, Traumatic* (1996) bespreek Lacan²¹ se begrip van die verhouding tussen kyker, voorstelling en kyker-objek, spesifiek rakende 'abject' kuns in die negentigerjare. In Foster se artikel stel hy voor dat kunstenaars wat die 'abject' in hul praktyk betrek, kuns lewer wat 'n inherent traumatiese ervaring by die gehoor uitlok. Daarom ondersteun hierdie tesis 'n beduidende fokus in my ondersoek na my professionele praktyk.

Een van die kritieke aspekte van hierdie tesis is my poging om die verhoudings tussen die liggaam en die self beter te verstaan, veral ook ten opsigte van kunstenaars wat hul liggame as 'sleg' beskou het. Dennis Waskul en Pamela van der Riet se artikel, *The Abject Embodiment of Cancer Patients Dignity, Selfhood and the Grotesque Body* (2002), is 'n versameling van onderhoude met kankerpatiënte en word in poëtiese formaat voorgestel. Waskul en Van der Riet se artikel is fundamenteel daarin om die fases van my ondersoek en my kunspraktyk te verduidelik.

---

²¹ Jacques Lacan (13 April 1901 tot 9 September 1981) was 'n groot figuur in die Paryse intellektuele lewe vir 'n groot deel van die twintigste eeu. Soms word hy 'die Franse Freud' genoem. Hy is 'n belangrike figuur in die geskiedenis van psigoanalise (Johnston, 2016 n.p).

'n Sleutelaspek van hierdie ondersoek is subjektiwiteit as 'n proses. Daarom is *Kristeva and abjection: Subjectivity as a process* in Nick Mansfield²² se boek, *Subjectivity: Theories of the self from Freud²³ to Haraway* (2002) van belang in my teoretiese en praktiese ondersoeke. Mansfield teoretiseer Julia Kristeva se boek spesifiek oor die onderlinge verband tussen subjektiwiteit en die liggaam wat, soos ek hierbo verduidelik, kern tot my studie is.

'n Transkripsie van 'n aanbieding deur Kathryn Smith, *Medicine The Arts - Death and The Corpse Forensic Aesthetics* (2015), sal my help om ons geneigdheid om die siek liggaam van die brein te isoleer te bespreek. Hierdie teks dra ook by tot my begrypinge rondom wat kenmerkend is tot die mensdom om assosiasies tussen medisyne en my kuns te bied.

Martin O'Brien²⁴, 'n uitvoeringskunstenaar wat ook aan 'n kroniese siekte ly, bespreek in sy artikel, *Performing Chronic: Chronic illness and endurance art* (2014) dat die behoud van die kroniese siek liggaam 'n vorm van voorlegging insluit om te kan leef. Hierdie stelling van O'Brien is noodsaaklik vir die argument wat ek in my studie maak,

---

²² Nick Mansfield se navorsing dek 'n wye reeks kwessies in Kultuurstudies en Kulturele Teorie, en sy publikasies is alombekend met spesifieke verwysing na temas soos subjektiwiteit, radikale seksualiteit, estetika en meer onlangs oor wêreldwye politieke kwessies soos oorlog en soewereiniteit. Die werk van die Franco-Maghrebian filosoof, Jacques Derrida, is veral van belang ... Mansfield het toesig gehou oor 'n groot aantal HDR-projekte (Higher Degree Research) oor onderwerpe wat so uiteenlopend is soos tatoeëring, kannibalisme, die psigoanalitiese literêre teorie van Jacques Lacan en Luce Irigaray, witheidstudies, die fiksie van Jean Genet, kennisdeling in korporasies, Katolieke martelaarskap en toerisme. (Macquarie Universtiy, 2016).

²³ Sigmund Freud, die vader van psigoanalise. Hy het die konsepte van die onbewuste, infantiele seksualiteit en onderdrukking geartikuleer en verfyn, en hy het 'n drieledige weergawe van die struktuur van die gees voorgestel - alles as deel van 'n radikaal nuwe konseptuele en terapeutiese verwysingsraamwerk vir die verstaan van die sielkundige ontwikkeling van die mens en die behandeling van abnormale verstandelike toestande (Thornton, tweede).

²⁴ Martin se werk oorweeg die bestaan van 'n ernstige kroniese siekte in ons hedendaagse situasie. Martin ly aan sistiese fibrose en sy praktyk gebruik fisieke uithou vermoë, swaarkry en pyngbaseerde praktyke om algemene voorstellings van siekte uit te daag en te ondersoek wat dit beteken om gebore te word met 'n lewensbedreigende siekte (O'Brien 2014).

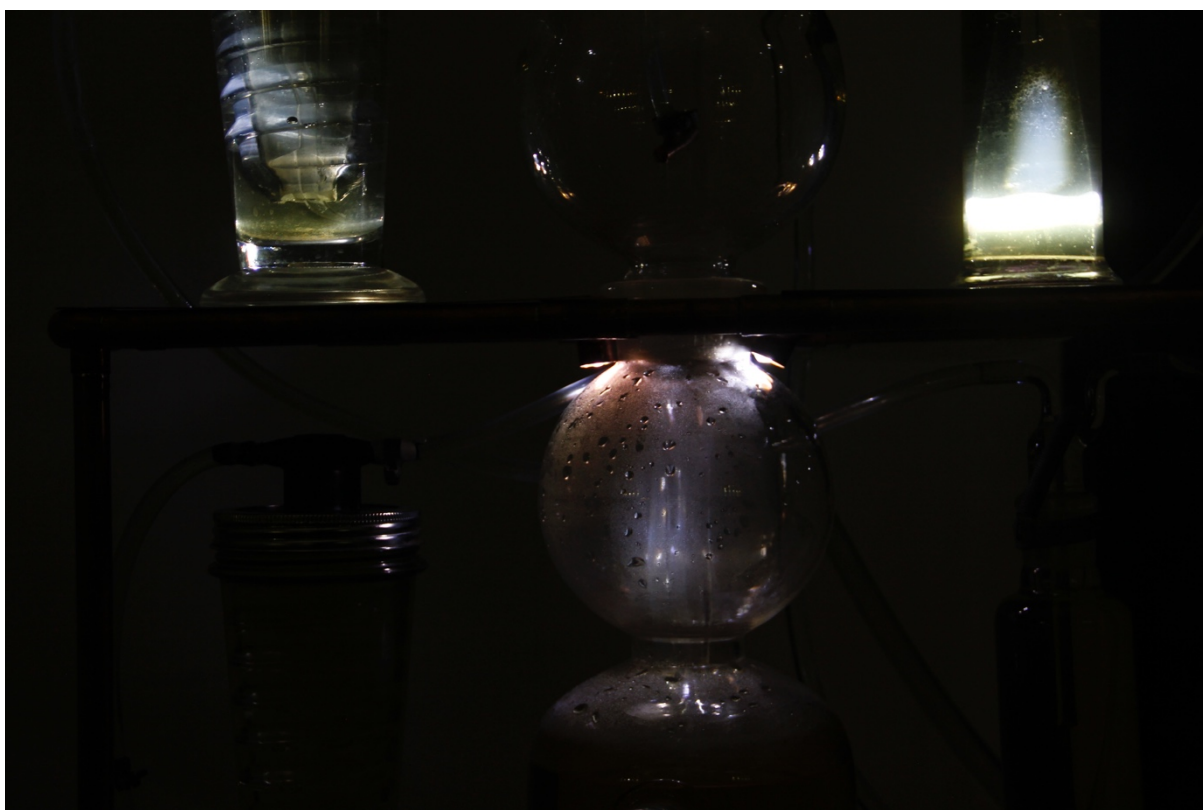
en val saam met die identiteit wat gevorm word deur die mediese diskoers en die poging om die kroniese siek liggaam te verwaardig en respekteer.

Deur 'n paar punte in Jane Turner²⁵ se artikel, *Emotional dimensions of chronic disease* (2002), te bespreek, begin die ontstaan van hierdie sielkundige toestande waarna ek in my studie verwys, duidelik te raak. Die emotionele dimensies van 'n kroniese kondisies is dikwels ignoreer tydens mediese sorg. Dokters kan goed toegerus wees vir die biomediese aspekte van versorging, maar nie vir die uitdagings om sielkundige, sosiale en kulturele dimensies van siekte en gesondheid te verstaan nie.

Ek sal verskillende bronne vir hierdie ondersoek raadpleeg om 'n volledige begrip van die onderwerp van my installasiekuns, te kommunikeer. 'n Verskeidenheid van bronne dra ook by tot 'n duidelike begrip van die spesifieke terme wat relevant is in my ondersoek. Hierdie bronne verbreed ook my woordeskat om 'n spesifieke kontekstuele analise moontlik te maak en akkuraat te kommunikeer.

---

²⁵ Doktor in filosofie, die Universiteit van Queensland

Figure 5. Marguerite Kirsten. *Dialysis*, (2018). *Installasie*.

0.6. Hoofstuk Uitleg

0.6.1. Hoofstuk Een - Kontekstualisering van die Siek Liggaam as 'Abject'

In Hoofstuk een ondersoek ek die manier waarop die kyker die siek liggaam binne die visuele kunspraktyke sien. Die hoofstuk begin met 'n agtergrond in 'abjection' om by te dra tot die kontekstualisering van die siek liggaam. Verder, is Hoofstuk Een 'n kritiese ontleding van Luna Coppola en Kathryn Smith se kunswerk, as agtergrond vir my eie kunsmaakpraktyk. Hierdie analise is noodsaaklik omdat dit aandui hoe die siek liggaam vertoon kan word en hoe die sielkundige ervaring deur die kunstenaar aan die kykers uitgebeeld kan word.

0.6.2. Hoofstuk Twee - Ervaar die 'Abject' liggaam

Hoofstuk twee fokus op 'n outobiografiese weergawe van my sielkundige toestand gedurende mediese behandeling en die gepaardgaande mediese diskoerse en hoe dit van toepassing is op die diskoers van 'abject' kuns.

0.6.3. Gevolgtrekking

In hierdie hoofstuk bespreek ek die hoofgevolgtrekkinge wat deur my besprekinge opgelewer word en bied dit opsommend aan.

HOOFSTUK EEN

Kontekstualisering van die Siek Liggaam as Abject

Inleiding

In hierdie hoofstuk ondersoek ek die manier waarop die kyker die siek liggaam binne die konteks van visuele kunste sien. Dit sal bereik word deur die terminologie binne 'abject' kuns en die mediese diskoers te definieer. Verder bied hierdie hoofstuk 'n kritiese ontleding van Luna Coppola en Kathryn Smith se geselekteerde werke wat as agtergrond dien vir my kunsmaakpraktyke. Soos ek in die vorige hoofstuk verduidelik, behels my kunsmaak die voorstelling van hoe die siek liggaam, insluitend van die sielkundige ervarings daaraan verbonde, vertoon kan word om toereikend aan die kykers aangebied te word. Ek voer 'n vergelykende analise waarin my persoonlike kunsmaakpraktyk en die werke van Luna Coppola en Kathryn Smith as kernbesprekingspunte en onderwerp dien. Ek begin deur my begrypinge van konsepte rondom verwerping, die onreine, onderdrukking, en die toestand van die onderwerp as staties teenoor veranderlik, te definieer as onderbou vir verdere besprekings.

Kernkonsepte

Soos deur Julia Kristeva verklaar, word 'abjection' beskou as dit wat verwerp word. Dit traseer die verbintenisse tussen die gesonde liggaam, selfidentiteit en dit wat besoedel, siek of ongelukkig is (Kristeva, 1982). 'Abjection', in terme van die 'onrein', word veroorsaak deur "...[n]ot lack of cleanliness or health...but what disturbs identity, system, order, what does not respect borders, positions, rules..." (Kristeva, 1982: 4). Dit is in die konteks wat deur hierdie aanhaling omlin word dat ek kan verwys na die siek liggaam as 'abject'. Die spesifieke siekte opsigself is nie vir my die

kernkwessie nie en ek poog geensins om die siekte visueel aan te bied nie. 'n Sogenaamde 'onreine' komponent van die siekte word as metafoor gebruik in my installasies. Deur onreinheid in visuele kunsvorm weer te gee, word die kyker se eie kwesbaarheid vir 'n 'versteurde identiteit', wat as gevolg van 'n siek liggaam ontstaan het, aangeraak. Onreinheid word dan 'n gemeenskaplike begrip tussen kunstenaar en kyker, 'n begrip wat albei onderling kan deel. Dit lei tot die beliggaming van die kunswerk.

'n Belangrike kwessie wat verbandhoudend tot my ondersoek is, is die vloeibaarheid en veranderlikheid van subjektiewe ervaring. Nick Mansfield (2002) verduidelik die Franse psigoanalise, Jacques Lacan²⁶ se teorie oor 'abjection'. In *Theories of the self from Freud To Haraway* (2002) noem Nick Mansfield dat Lacan beweer dat die onderwerp ditself bepaal deur middel van die simboliese verwysingswaarde wat dit dra, wat impliseer dat beide onderwerp en die simboliese waarde daarvan albei vooropgestelde statiese entiteite is. In teenstelling hiermee, argumenteer Kristeva dat subjektiwiteit nooit werklik stabiliseer of staties is nie - die simboliese verwysingswaarde van enige iets verander gedurig. Iets wat sodanige veranderlikheid meebring, is byvoorbeeld die neiging om vermydings-, ontkennings-, ontwykings- en miskenningsstegnieke toe te pas in enige perseptuele aktiwiteit wat begrip meebring. Dit maak dat dinge wat in die onbewuste gestoor is ontduik word en dat verskuivings vanuit die onbewuste na die bewuste - die gebeurtenis waardeur verwysingswaardes geskep word - wisselvallig, onstabiel en vloeibaar is. Die materiaal in die onbewuste word nie weggesit nie, maar sweef eerder op die rand van die onderwerp se selfdefinisie. Daarom is hierdie definisie van self-as-teenwoordig nooit voltooi nie.

---

²⁶ Jacques Lacan (f.1901 d.1981) was 'n groot figuur in die Paryse intellektuele lewe vir 'n groot deel van die twintigste eeu. Soms word hy 'die Franse Freud' genoem, hy is 'n belangrike figuur in die geskiedenis van psigoanalise ... Lacaniese idees het sentraal geword in die verskillende onthale van dinge wat psigoanalities is, veral in kontinentale filosofiese kringe (Johnston, 2016).

Gevolgtlik is dit moontlik om die onderwerp voor te stel as iets wat in 'n konstante hipotetiese toestand bestaan en dat dit denkbeeldig geplaas kan word in 'n penetreerbare houer (Mansfield, 2000: 81). Hierdie penetreerbare houer impliseer dat prosesse van sifting, distillering en filtrering plaasvind tussen die bewuste en onbewuste. Ek interpreteer ook hierdie verduideliking en metaforiese beeld van 'n denkbeeldige penetreerbare houer as 'n gewigtige gevoel van verdringing. Emosies en probleme kan nooit werklik vergeet word nie; dit hang eerder altyd 'agter in jou kop', oftewel in jou onbewuste, en wag geduldig om weer na vore te kom, gekonfronteer, gehanteer en behandel te word.

In sy bespreking van die onbewuste, hanteer Mansfield (2000) die konsep van onderdrukking wat nooit voltooi is nie. Mansfield voer aan dat Kristeva 'n aansienlike hoeveelheid herhaal van wat Sigmund Freud²⁷ oor die onbewuste bepaal het. Kristeva argumenteer dat daar 'n skeiding of verskille bestaan tussen wat die bewuste persoonlikheid doen en nie toegee nie, en wat swak of verduister is. Kristeva noem dat die terughoudendheid van die onbewuste veroorsaak dat dit wat daarin gestoor word, gefragmenteerd is. Sodanige gefragmenteerdheid veroorsaak dat onderdrukking onvolledig is - sommige inligting word erken, ander word onderdruk - en dit is hoe die proses van 'abjection' begin.

Om die onderwerp van onderdrukking af te handel, is dit in my ervaring as iemand wat met 'n siek liggaam leef, dat ek besef het dat die onderdrukking nooit volledig is nie. Die oomblik toe ek ophou om die feit dat ek 'n siek liggaam het te onderdruk

---

²⁷ Sigmund Freud (f.1856- d.1939) was 'n Oostenrykse neuroloog en die stigter van psigoanalise, 'n kliniese metode vir die behandeling van psigopatologie deur dialoog tussen 'n pasiënt en 'n psigoanalist.

en om die sielkundige effekte van my siekte visueel deur my vorige en huidige installasies te vertoon, het die 'abjection' begin.

Die identiteit wat aan 'n persoon in die mediese instelling en medisyne-diskoerse gegee word, is 'n fundamentele aspek van my tesis. Dit is in hierdie verband dat Mansfield die fisiese teenwoordigheid aanspreek wat deur die samelewing soos dokters aan iemand voorsien word. Mansfield stel dit dat ons hierdie teenwoordigheid oral met ons saamdra. Ons aanvaar dit as 'n finale bevestiging van wie ons is. As kroniese siektelyers, word ons in wese nie geïdentifiseer deur ons name nie, maar eerder deur 'n nommer op 'n stuk papier en met die voorstelling van ons liggame (Mansfield, 2000: 82).

Met verwysing na my praktiese kunsmak, spesifiek *Embodiment* (2017) en *Besinning* (2019), is die geskrifte wat handel oor die 'abject' beliggaming deur Waskul en Van der Riet 'n integrale deel van die begrip van 'n self wat vasgevang is tussen die instansie van geneeskunde en die 'abject' liggaam. Dit kan verduidelik word as:

...attempting to preserve power and control, maintaining dignified selfhood within the extremes of both stigma embracement and distancing, and feeling a condition of pain and suffering that potentially transforms subjective meanings... (Waskul and Van der Riet, 2002: 491).

Hierdie aanhaling verduidelik die kern van wat my self-reflektiewe werk, *Embodiment* en *Besinning*, in die vorm van visuele kunste verteenwoordig, weergee en probeer kommunikeer. Ek interpreteer bogenoemde aanhaling as die bepalende rede vir die verwaardiging van my 'abject' liggaam en die subjektiewe ervaring daarvan.

Die 'abject' in die werk van Luna Coppola en Kathryn Smith

Hierdie hoofstuk sal voortgaan as 'n kritiese ontleding van Luna Coppola en Kathryn Smith se werk, as agtergrond vir my kunsmaakpraktyke. Hierdie kunstenaar se werk dien om voor te stel hoe die siek liggaam vertoon kan word en die sielkundige effek van die kunstenaar aan die kykers uitgebeeld kan word. Dit word bespreek deur 'n vergelykende analise van my persoonlike praktyk en die werke van Luna Coppola en Kathryn Smith.

Figuur 6. Kathryn Smith, *Memento Mori (detail)*, (2004).
Reeks kleur fotos.

Die eerste voorbeeld wat my studie inlig is Kathryn Smith se *Memento Mori* (Figuur 1,4 en 5). Na my mening slaag Smith daarin om die lyk te beliggaam. Dit kom voor asof die liggaam lewendig is in die fotografiese kunswerk. Daarom beliggaam sy die slagoffer. Smith bereik hierdie beliggaming deur die foto's met haar eie liggaam op te stel en te bevolk. Verder boots Smith 'n dooie liggaam na wat in 'n reeks "close-ups" geskiet word en kykers verkry sodoende 'n "bird's eye"-aansig op haar liggaam. Hierdie "close-up" sluit meestal haar gesig, en ook haar hande, bene en bolyf in, maar nooit die hele liggaam nie. Deur die "bird's eye"-aansig te gebruik, kyk die kyker neer op die liggaam wat die beeld kragtiger laat funksioneer wanneer die kyker dit beskou. Smith is die onderwerp van haar werk. Deur self die onderwerp van haar eie werk te word, deur die lens van die kamera op haarself te draai, daag sy ons gebruiklike konnotasies met dokumentêre fotografie en die verhouding tussen fotograaf en onderwerp uit .

Figuur 7. Kathryn Smith, Memento Mori (detail), (2004). Reeks kleur fotos.

Die plasing van ontbindingsagente soos maaiers en vlieë op die liggaam is ironies omdat die ontbindingsagente lewendig is, maar die liggaam waarop hierdie middels voed, leef in werklikheid en poseer slegs om voor te kom asof dit 'n lyk is. Op dieselfde wyse gebruik ek in my eie werk, *Embodiment* en *Besinning* (Figuur 2, 10,11,12 en 13) koper wat 'n antimikrobiese²⁸ middel is om die urine en niere te verbind. Die koperpype dien gevolglik as aanduidings van my siek liggaam. Deur middel van fotografie bied Smith stilskote aan die kyker. Met hierdie stilfoto's kan ons oomblikke ervaar wat ons nie gewoonlik sien of voel as ons na bewegende beelde kyk nie. Hierdie verskynsel word ook ervaar in installasiekuns, en daarom word die kyker in *Embodiment* en *Besinning* toegelaat om letterlik deur my ervaringswêreld te loop en te weef en te vleg deur stilstaande voorwerpe wat ek as my 'abject' liggaam voorstel. Dit is deur hierdie oomblikke van stilbeelde waar Smith noem dat, "...[s]uch imagined 'behaviour' is threatening, as the usually contained images seep into and contaminate the world of the viewer" (Richards and Smith, 2004: 14). Op dieselfde wyse wil ek die betragter laat deel in my ervarings van my abject liggaam.

Die titel *Memento Mori* is 'n Latynse term wat in die Christelike geskiedenis ontstaan het en wat beteken ons behoort te onthou dat ons sterflik is, maar dat ons siel voortgaan om te leef na liggaamlike sterfte²⁹. Dit impliseer dat die dood nie gevrees moet word nie, en dat die lewe veronderstel is om te leef. Die *Memento Mori* -foto's is in kleur afgeneem, wat aansluit by die definisie van die titel. Na my mening

---

²⁸ 'n Antimikrobiese middel is 'n middel wat mikroörganismes doodmaak of die groei daarvan stop. Antimikrobiese medisyne kan gegroepeer word volgens die mikroörganismes waarteen hulle hoofsaaklik optree (Antimicrobial Agents, 2017).

²⁹A **memento mori** (Latin 'remember that you must die') is an artistic or symbolic reminder of the inevitability of death. "The expression 'memento mori' developed with the growth of Christianity, which emphasized Heaven, Hell, and salvation of the soul in the afterlife ("Final Farewell: The Culture of Death and the Afterlife". Museum of Art and Archaeology, University of Missouri. [Intyds]13 January 2015).

suggereer die kleur 'n vorm van lewe in 'n beeld wat die dood voorstel. Gevolglik herinner dit die kyker dat ons sterflik is.

Figuur 8. Luna Coppola, Connected to Self-life and Re-life: Thinking (2012). Reeks dokumentêre fotos.

Figuur 9. Luna Coppola, *Connected to Self-Life and Re-Life: Intravenous drip* (2012). Reeks dokumentêre fotos.

Figuur 10. Luna Coppola, *Connected to Self-life and Re-life: Waiting* (2012). Reeks dokumentêre fotos.

Die tweede visuele voorbeeld wat ek bespreek, naamlik Luna Coppola se foto getiteld *Connected to Self-life and Re-life* (Figuur 3, 6, 7, 8 en 9) (2012) het betrekking. Luna Coppola is 'n lyster aan CKD (Kroniese Niersiekte) en 'n professionele fotojoernalis. Ek het verkies om Coppola se werk te bespreek, vanweë haar ervaring met CKD en die feit dat sy haar siekte tentoon stel. Ek het beide hierdie aspekte met haar ingemeen. *Connected to Self-life and Re-life* (2012) word gefotografeer as 'n selfportret wat die verhaal vertel van Coppola se ervaring met 'n siek liggaam. Deur haar verswakte liggaam te vertoon met die gebruik van fotografie, verbind sy haarself en die kyker. Coppola begin haar verhaal vertel gedurende die pre-dialitiese fase en onthul die alomvattende effek van CKD en hoe dialise deel van haar lewe word.

Die foto's van Coppola is in swart en wit geneem. Die gebrek aan kleur in haar foto's kommunikeer die gevoel van herinnering. Coppola benader hierdie reeks as 'n dagboekinskrywing wat haar ervarings met CKD dokumenteer, en dit is hierin waar die effek van swart en wit beelde haar persoonlike verhaal weergee - soos wat 'n dagboek rekord hou van herinneringe. *Connected to Self-life and Re-life* word opmekaar geplaas, sodat die kyker die siek liggaam op 'n persoonlike manier kan verstaan. Die swart en wit foto's is koud, 'n kwaliteit wat veroorsaak dat die kyker vir haar voel, dit is 'n blik op Coppola se emosionele ervaring - iets wat die kyker nie in 'n reeks foto's in 'n mediese studie sal bespeur nie. In Figuur 8 hou Coppola hande met 'n ondersteunende vriend. Hierdie beeld is 'n voorbeeld van haar persoonlike reis en die trauma en nood wat daaraan verbonde is om met 'n siek liggaam te leef. Sontag verduidelik dat 'n siekte wat nie verstaan en verduidelik word nie, 'n siekte is wat gevrees word (Sontag, 1978: 6) en dit is beide my eie en Coppola se intensie om deur middel van kunsmaak ons siekte aan onself te verduidelik, om die sielkundige implikasies daarvan te verstaan .

Deur middel van *Connected to Self-life and Re-life* kan Coppola CKD aan die samelewing verklaar en verduidelik. As CKD-lyer, is sy die onderwerp van haar fotografie en, net soos Kathryn Smith, draai Coppola die kamera op haarself. Coppola verduidelik dat sy 'n verhouding skep tussen die kamera en die kroniese siekte deur die kamera op haarself te rig (Coppola, 2013: n.p.). Die verhouding wat Coppola tussen die kamera skep, en die kroniese siekte word geïnterpreteer as die verhouding tussen die kyker en die siekte.

Figuur 11. Luna Coppola, Connected to Self-Life and Re-Life (2012). Reeks dokumentêre fotos.

In my 2017 kunswerk *Embodiment*, het ek dieselfde verhouding tussen my siekte en die betragter geskep. Ek gebruik hierdie urienvate om die siek liggaam aan die kyker te verduidelik. In my 2018-2019 kunswerk, *Besinning*, waarop ek my studie huidiglik fokus beoog ek om dieselfde verhouding met my installasiekuns te skep. *Embodiment* en *Besinning* is my manier om my 'abject' liggaam te verwaardig en die geldigheid daarvan te bevestig net soveel as wat ek my identiteit bevestig. Coppola verduidelik dat deur *Connected to Self-life and Re-life* 'n selfportret te maak, hanteer sy die nood wat sy ervaar wanneer sy met die onbekende gekonfronteer is (Coppola 2013). In hierdie opsig resoneer die werk van Coppola in my doel om my 'abject' liggaam te waardig in *Besinning* en in *Embodiment*. Coppola noem dat haar selfportret 'n manier is waarop sy van die werklikheid deur emosies eerder as deur handeling getuig (Coppola 2013).

Figuur 12. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.

Figuur 13. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.

Besinning (Figuur 2, 10, 11, 12, 13, 14 en 15), soos wat die geval met Coppola se strategieë in haar fotografiese werke blyk te wees, is die manier waarop en medium waardeur ek my kroniese siekte aan die kyker verduidelik. My studie en hierdie spesifieke fase in my kunsmaakpraktyke, het begin met my installasiestuk *Embodiment* (2017). Mettertyd, soos ek verder navorsing gedoen het, het ek *Besinning* (2019) gemaak en dit het die fokus van my studie geword. Beide *Embodiment* en *Besinning* is gekonseptualiseer vanuit my eie ervarings met 'n sieklike liggaam wat ek daaglik dokumenteer (soos voorheen verduidelik).

In my installasie, *Besinning*, vertoon ek veertien perspexvelle, gevul met niere wat in Rorschach-vlekke gesny is. Die Rorschach-vlekke hang aan vier koperloodgietersbuise. Die niere word in 'n oplossing van my eie urine en formalien gebad. Die effek wat die perspexvelle en die Rorschach-niere skep, is dié van mikroskoopskyfies. Hierdie mikroskoopskyfies van niere en urine is die vaartuig wat my siek liggaam in die installasie plaas, dit beliggaam. Die perspexvelle en Rorschach-niere, spesifiek die feit dat hulle in die vorm van mikroskoopskyfies is, is veral belangrik om my ervaring met CKD op visuele wyse te insinueer. Die Rorschach-vorm-niere binne die Perspex-velle moet weergee dat my sielkundige toestand as produk van 'n sieklike liggaam ontleed en onder 'n mikroskoop geplaas word. Ek is gebore met 'n defek, wat eers later gediagnoseer is en tot my kroniese siekte gelei het; daarom het ek die hoeveelheid Rorschach-nierskyfies geplaas volgens my geboortemaand, April, en die vyf jaar wat dit geneem het voordat ek gediagnoseer is. Ek is vyf jaar nadat ek gebore is, gediagnoseer. Die diagnose is in April gemaak, so dit was op 'n manier 'n hergeboorte. Daarom onderskei die skyfies van vier tot vyf skyfies per koperpyp. Die dokumentasie wat gelei het tot hierdie installasiestuk, het my laat besef dat my ervaring met CKD tot my hergeboorte as 'n 'abject' liggaam gelei het. Gevolglik is die titel *Besinning* -- die besinning of bepeinsing wat deur

daaglikse, versigtige dokumentasie teweeggebring word, het tot insig en verwerking gelei.

Die kyker moet deur hierdie vaartuie stap, terwyl fluisteringe van gesprekke tussen my suster en myself waarin ons ons siek liggame bespreek, en die geluid van urine wat deur 'n kateter loop, in die agtergrond speel. Die klank skep 'n gevoel van angs, maar vir sommige 'n gevoel van patroon, wat beheer word deur 'n blik van my persoonlike ervarings. Wanneer die kyker deur die installasie stap, sien die kyker die skaduwees van die Rorschach-niere teen die muur. Die doel van die weerkaatsing teen die muur is om die eindelose siklus van kroniese siektes weer te gee. Die instandhouding van 'n kroniese siek liggaam behels en verg 'n vorm van onderdanigheid aan die siekte en aan die mediese tegnologie wat dit behandel, om te oorleef (O'Brien, 2014: 57). Hierdie onderdanigheid moet ook uitgedaag word vir dieselfde rede - om te oorleef.

Deur my siek liggaam in die vorm van urine en niere ten toon te stel, waardeer en verwaardig ek myself. Ek maak 'n einde aan die onderdanigheid deur die tafel om te draai en die onderdanigheid weg van myself, na die kyker te rig. Die gebruik van koper verbind die installasie. Die koperpale oksideer en word groen as dit aan vloeistof blootgestel word. Dit is die resultaat van die antimikrobiese middels wat in koper teenwoordig is. Al die koper word liggies met urine bespuit, met die groensuur wat die bakterieë doodmaak. Dit is die enigste element in die installasie wat dui op 'n moontlike genesing, 'n belofte van die einde wat aan die siklus gebring kan word.

Gevolgtrekking

Die gemeenskaplike kernbegrip tussen die geselekteerde werke van Kathryn Smith, Luna Coppola en my eie kunspraktyk is die konsep van 'n 'abject' liggaam as geïntegreerde komponent van ons kunswerke. Sodra die 'abject' liggaam deur

middel van visuele kuns begryp is, is dit makliker om die ervaring van die 'abject' en siek liggaam te verstaan, ook vir die gesonde kyker. Hierdie insig sal verder in Hoofstuk Twee bespreek word.

Figuur 14. Marguerite Kirsten, Besinning (Detail), (2019). Installasie.

Figure 15. Marguerite Kirsten, *Besinning*, (2019). Installasie.

HOOFSTUK TWEE

Ervaar Die 'Abject' Ligaam

Soos wat die voorafgaande besprekings aandui, is die Kroniese Niersiekte (CKD) waaraan ek ly 'n integrale deel en bepalende faktor in beide my akademiese studies en kunspraktyk. Daarom is die visuele kuns-gebaseerde bestudering van die behandeling van die siek liggaam, moreel en smaakvol, 'n fokuspunt in hierdie bespreking. Ek is gebore met vesicoureteric-reflux (VUR). In die geval dat 'n kind VUR het, kan urienbesoedeling die niere benadeel, aangesien die urine wat omkeer en terug na die niere stroom, bakterieë bevat. Al is ek gereeld dokter toe gestuur, is ek eers op vyfjarige ouderdom gediagnoseer met CKD. Die meeste kinders ondergaan 'n prosedure genaamd ureteriese herplanting, wat ek wel ondergaan het, maar as gevolg van die laat diagnose, het nierskade ontstaan.

Jane Turner bespreek die emosionele dimensies van kroniese siektes, en dit is met behulp van hierdie skrywer se werk wat ek die ervaring van kroniese siekwees sowel as die sielkundige effek wat deur die mediese instelling veroorsaak word, kan bevestig as geldig in my eie kunswerke.

[P]atients must cope with a chronic condition, and yet the emotional conditions are frequently overlooked when medical care is considered (Turner, 2000: 124).

Dit is hierdie emosionele toestand, wat 'n gevolg is van mediese instellings, wat my daartoe gedryf het om my siek liggaam te verwaardig deur die skepping van my eie visuele kuns gebaseerde narratief van 'abjection'. Die oomblik toe ek my ambisies en lewensstyl moes aanpas, het ek as 'n siek liggaam begin identifiseer. In 2015 het die ontwikkeling van nuwe simptome, nadat my toestand jare lank stabiel was,

emosionele nood en trauma veroorsaak. Hierdie trauma het aangeleiding gegee tot die kunswerke *Besinning* en *Embodiment*.

Gereeld gesteek met naalde, van een masjien na die volgende masjien verskuif vir toetse en die ondervinding dat die medici in jou teenwoordigheid liever oor jou praat terwyl daar eintlik met jou gepraat behoort te word, was ervaringe wat gelei het tot die gevoel dat ek 'n mediese werktuig is. Soos Mansfield genoem het (2002: 82) is ons geneig om te begin identifiseer as 'n nommer op 'n stuk papier. Ek is persoonlik op verskillende geleenthede geïdentifiseer deur my bednommer.

Hierdie ondervindinge was vernederend en het my 'ontmens' en ek het die begeerte ontwikkel om dit teen te werk.

Dit is deur myself te 'abject' in my kunspraktyk dat ek waardigheid en selfrespek as lewende wese met 'n siek liggaam herwin het. Kristeva stel dit as volg:

The question remains as to the ordeal, a secular one this time, that abjection can constitute for someone who, in what is termed knowledge of castration, turning away from perverse, dodges, presents himself with his own body and ego as the most precious non-objects; they are no longer seen in their own right but forfeited, abject (Kristeva, 1982: 5).

Kristeva se woorde rugsteun en vorm 'n integrale deel van my kunsmaakpraktyke. Deur niere wat my eie psigiese ervaring dokumeteer en my eie urine aan die kyker (Figuur 2,10, 11,12 en 13) te wys en die gehoor te omring met mediese geluide waaraan ek gewoond is, sowel as privaatgesprekke, projekteer ek die identiteit van die siek liggaam na die kyker. Susan Sontag, skrywer van *Illness as Metaphor* (1978) verduidelik dat haar onderwerp nie oor die fisieke siekte self gaan nie, maar oor siekte as 'n metafoor. Sontag verduidelik hierdie idee as volg:

...that illness is not a metaphor, and that the most truthful way of regarding illness—and the health-iest way of being ill—is one most purified of, most resistant to, metaphoric thinking (1978: 3).

Die spieëleffek wat *Besinning* en my vorige werk, *Embodiment* op die kyker het, kan beskryf word as 'n kwaal wat as 'n raaisel behandel word en wat intens genoeg gevrees is, sal as eties³⁰ beskou word, indien nie eintlik, aansteeklik.

Die inrigting van objektiwiteit as norm in mediese versorging kan pasiënte dwing om die self van die liggaam te skei. Hierdie skeiding kan lei tot totale isolering tussen die self-as-teenwoordig en die implikasies van 'n slegte liggaam. Hierdie verdedigingsmaatreëls, wat herinner aan 'n perverse vorm van ontkenning, is egter nie heeltemal effektief nie. Aangesien die teenwoordigheid van die self en liggaam gewoonlik in normale omstandighede die ander impliseer, kan pasiënte nie altyd 'n onbepaalde konseptuele of praktiese skeiding tussen hulle handhaaf nie.

In hierdie geval, kan die 'abject' liggaam bots met die inperking wat deur medisyne bewerkstellig word. Dit kan verby hierdie medisinale inperkinge beur of daaruit lek en die besoedeling van die self vererger, asook die ander en die sosiale konteks waarin dit geleë is, besmet. Sulke gebeure en die omstandighede soos hierdie kan redelik vernederend wees en gevolglik kan pasiënte die gesprek en praktyke van medisyne gebruik as verdedigingsmaatreëls of om 'n waardige self-gevoel te behou. Maar wanneer hierdie verdediging misluk, moet pasiënte korrektiewe maatreëls ritualiseer om 'n mate van waardige self te red en emosionele orde te handhaaf. My kuns, soos *Embodiment* en *Besinning*, is geskep vanuit die kern van hierdie geritualiseerde korrektiewe maatreëls.

---

³⁰ Die siek liggaam word aan die kyker voorgestel deur installasie en die reaksie van die kyker op hierdie siek liggaam is raak 'n etiese element.

In *Illness as Metaphor* bespreek Sontag hoe dokters hul daarvan weerhou om heeltemaal eerlik met die pasiënte te wees rakende hul toestand. Sontag verduidelik dat dokters geneig is om 'name' en 'etikette' te laat vaar (Sontag, 1978). Hierdie afstanddoening van spesifieke mediese inligting wanneer daar met die siek persoon gepraat word, word gebruik om die pasiënt te help. Dokters meen dat hulle deur die weglating van sekere inligting minder emosionele nood en skade vir die pasiënt verseker. Sontag noem dat dit nie die antwoord is om die waarheid van pasiënte te weerhou nie. Die manier om 'n kroniese siekte aan die pasiënt oor te dra, is "...to rectify the conception of the disease, to de-mythicize it" (Sontag, 1978).

Hierdie stelling is fundamenteel in my kunspraktyke as studie omdat dit my ervaring toe ek ingelig is omtrent my siekte direk weerspieël. Die deurslaggewende faktor wat lei tot die aanvaarding van jou 'abject' liggaam, is 'n diepgaande en omvattende begrip van wat verkeerd is met jou liggaam, beide in terme van die fisieke en die psigiese gevolge daarvan. My redenasie agter die gebruik van niere in die vorm van Rorschach-beeldmateriaal en die dompeling van die niere in my eie urine (figuur 2, 10,11 en 12), is dat elke skyfie 'n gedokumenteerde oomblik verteenwoordig en weergee presies wat my ervaring met my siek liggaam op elke tydstip van behandeling is.

Wanneer ek hierdie werke skep, kan ek die probleem in die Rorschach-vorm sien, en ek sien die urine waarin dit gebad is, en as dit begin kristalliseer, kan ek die probleem identifiseer. Daarom aanvaar ek my 'abject' liggaam.

Soos wat ek voorheen in Hoofstuk 1 noem, bespreek ek hier my doel om die siek liggaam te verwaardig deur middel van my kunspraktyke. Sontag praat van 'siekte' wat 'n ander woord vir die dood is. Dood word in verband gebring tot die ontvangs

van die nuus van siektes. Sontag gebruik die voorbeeld van kanker en tuberkulose, en ter wille van my outobiografiese verslag, behels my verwysingsveld in hierdie studie eerder kroniese siektes soos CKD. Om uit te brei oor die onderwerp, verduidelik Sontag dat die begrip van die dood vir die pasiënte moeiliker gemaak word deur nie die waarheid aan 'n pasiënt wat kronies siek is te openbaar nie.

Ek konfronteer die leser weer op hierdie tydstip met die onderwerp van Kathryn Smith se kunswerk *Memento Mori* (Figuur 1, 4 en 5). Die belangrike vraag, Waarom wil ons die dood wegsteek vir mense wat reeds voel asof hulle sterf? ontstaan wanneer ek Smith se werk in verband bring tot my eie installerings. Die samelewing weet dat die dood onvermydelik is, en om een of ander rede probeer ons dit wegsteek vir die mense wat dit in die gesig staar. Ons verkies dan om eerder op eiers te loop rondom die onderwerp van die dood. *Besinning* plaas klem op die feit dat ons almal op een of ander tydstip sulke probleme moet hanteer, hetsy as 'n pasiënt, as vriende of as die versorgers van geliefdes.

As 'n mens nie daarvan hou om die toestand van die pasiënt openbaar te maak nie, kan dit veroorsaak dat die kroniese siekes voel asof hul siek liggame iets is wat vir die samelewing versteek moet word. Dit is as gevolg van hierdie geheimsinnige maniere om inligting deur te gee dat kunstenaars soos Luna Coppola en ek voel dat ons ons afgesonderde liggame ten toon moet stel en ons liggame moet waardig maak. Dit word aan diegene wat kronies siek is oorgelaat om te verduidelik dat om 'n siek liggaam te hê nie iets is om weg te steek nie. Volgens Sontag is ontkenning van die dood van moderne samelewings nie 'n geldige rede om inligting oor 'n mens se siekte te weerhou nie (Sontag 1978). Soos voorheen genoem, behaal Kathryn Smith ook dieselfde resultaat sonder dat sy as kunstenaar in werklikheid kronies siek is. Smith gebruik haar kennis van en belangstelling in die slegte liggaam om die samelewing daaraan te herinner dat ons almal sterflik is. *Memento Mori* (Figuur 1 tot

2) is slordig omdat die lyk wat daarin verbeeld word die uiterste van 'abjection' is, soos wat Kristeva (1982) verduidelik.

Die installasie *Besinning* (Figuur 2, 10, 11, 12, 13 en 14) slaag daarin om die beeldskerm te breek. Alhoewel hierdie term (die beeldskerm breek) hoofsaaklik met betrekking tot fotografie gebruik word, is dit ook kontekstueel van toepassing op my praktyk.

Die werk van Coppola en Smith gee die kyker toegang tot die 'werklikheid' en terselfdertyd is dit 'n konfrontasie. In *Besinning* (Figuur 2, 10, 11, 12, 13 en 14), soortgelyk aan *Embodiment*, word die kyker gedwing om deur die Perspex-skyfies, gevul met nierskyfies en my urine, te gaan en die werklikheid van die 'abject' liggaam te konfronteer. Die skyfies hang vanaf pale en hang voor, bokant en langs die deelnemende kykersgehoor. Wanneer die kykersgehoor deur hierdie skyfies loop, skep die intieme nabyheid tussen die kyker en die urine-gedompelde niere die gevoel dat die voorwerp na hulle terugkyk. Daarom skep ek die spieëleffek wat uiteindelik my identiteit op die kyker projekteer.

Deur dit wat werklik is onder sulke strawwe sensuur te plaas, soos wat met siek liggame gebeur in die samelewing, sal niks verander aan die feit dat die siektetoestand werklik en waar is. Die vraag wat die meeste gevra word as hulle met 'n 'abject' liggaam gekonfronteer word, is hoe kan hierdie daad waardig wees? Hierdie vraag moet op sy beurt beantwoord word met 'n eenvoudige vraag:

Hoe waardig is dit om die werklikheid van 'n afgesonderde liggaam te verdoesel en te misken?

Soms kan mense met kroniese siektes hul geskonde liggame vir hulself en ander versteek. Hulle kan egter nie maklik wegkruip van die groot onsekerheid en vrees dat hul geskonde liggame tot openbaring kom nie. Hul vertrou in die getrouheid van hul liggame word verrai.

Diegene wat 'n 'abjection' van die siek liggaam ervaar, weet ook dat nóg hulle, nóg iemand anders die voorkoms en pure bestaan van hul groteske en siek liggame maklik kan ignoreer. Die meeste van ons kan ons liggame as vanselfsprekend aanvaar as ons optree en ons agentskap stig en toepas. Vir diegene wat 'n slegte beliggaming ervaar, verloor die liggaam hierdie deursigtigheid. In 'abjection' neem die liggaam 'n duidelike en uiters belangrike waarde aan vir die self, vir die ander wat daarmee moet omgaan binne die strekking van interaksie en verhoudings tussen self en ander.

Om 'n ernstige mediese probleem te hê verteenwoordig 'n gespreksveld waaroor ons sukkel om te praat. Vir die siek persoon, beteken dit die ervaring van magteloosheid en vervreemding, terwyl sodanige persoon terselfdertyd moet poog om mag en beheer te herwin en te bewaar. Bykomend hiertoe, moet die siek liggaam eiesinnigheid handhaaf binne die uiterstes van stigma-omhelsing en afstand, terwyl 'n toestand van pyn en lyding ervaar word. Hierdie ondervinding kan potensieel subjektiewe betekenis omvorm en vervorm.

Ons weet nie wat om te sê nie. Ons weet nie eens wat om te voel nie. As dit met jou of iemand na aan jou gebeur het, sukkel ons om sin daarvan te maak. Hierdie stomgeslane toestand behoort aangespreek te word.

Ek dink dit is een van die rolle van kuns in die samelewing vandag om die stomgeslaantheid van die samelewing in die gesig van mediese versorging aan te spreek. Dit so belangrik dat 'n omgewing vir mense om na te dink oor die menslike

ervaring van 'n pasiënt geskep word en dit is my mening dat visuele kunste 'n ideale voertuig verteenwoordig vir die realisering van sodanige omgewing. Kunstenaars beweeg verby die voorstelling van siekte om hul eiesoortige vergestaltings van siekte en die sielkundige effekte daarvan te laat realiseer. Indien dit nie sou gebeur nie, sou dit moeilik bly vir die leek om die omvang van siekte te verstaan. Dit maak 'n deur oop vir medisyne waartoe mense normaalweg nie toegang het nie, tensy hulself pasiënte is en aan die einde van masjiene vasgepen word om behandeling te ontvang vir kroniese of terminale siektes.

’n Persoon bewoon nie 'n statiese liggaam-as-voorwerp nie, maar word subjektief beliggaam in 'n vloeibare, ontwikkelende en onderhandelende proses van bestaan. In hierdie proses word die liggaam-interaksie, self-interaksie en sosiale interaksie in so 'n mate verwant gehou dat die onderskeid tussen hulle nie slegs deurdringbaar en veranderend is nie, maar ook aktief gemanipuleer en gevorm word.

In my werk besin ek oor hoe dit is om met kroniese siektes te leef. Deur insig omtrent konsepte van die 'abject' en die sublieme te verkry en te gebruik kan ek op poëtiese en wyses wat uniek tot die visuele kunste is, hierdie bepeinsing sigbaar maak. Balans tussen die betrekking van die sielkundige toestand, die ondersteuning van die gesin en al die denke wat bepeinsing behels in die groteske prosesse wat die kroniese siekteproses vergesel, is belangrik. Soms lyk my werk nie eens soos die behandeling nie. Dit is my innerlike wêreld, dit wat ek geestelik, sielkundig, en emosioneel deurmaak, wat bepaal hoe die installerings lyk en waaruit hulle bestaan.

Watter beter manier is daar om hierdie emosies te verwerk deur hulle op 'n doek te laat verskyn of deur middel van beeldhouwerk te transformeer? Nie alle kuns is bloot bedoel vir plesier nie. Onderbewustelik of selfs bewustelik word kunswerke geproduseer om trauma uit die verlede te hanteer. Trauma wat deur kuns vertaal

word, het baie doeleindes, betekenis, en waarde vir die kunstenaar asook vir die betragtersgehoor.

Figure 16. Marguerite Kirsten, *Besinning (Detail)*, (2019). Installasie.

As voorbeeld, wil ek beweer dat *Besinning* 'n ruimte skep waarbinne die kykers hulself met hul eie slegte liggame kan identifiseer. Die uitstalling skep 'n intieme omgewing waar die kykersgehoor gedwing word om ongemaklik te voel en dit is in daardie oomblik van ongemak dat ons begin verstaan wat 'werklik' is. Sodra mens aanvaar dat die siekte 'n werklikheid is, raak dit moontlik om met jou eie 'abject' of siek liggaam te begin omgaan. Dit is presies waaroor my identiteit as spieëlbeeld vir die kyker handel en die 'abject' liggaam hanteer.

Figuur 17. Marguerite Kirsten, *Besinning (Detail)*, (2019).
Installasie.

GEVOLGTREKKING

Hierdie tesis fokus op die voorstelling van die 'abject' liggaam in kontemporêre kuns en het dit ten doel gehad om 'n innige begrip te verkry van hoe dit is om die lewe met 'n 'abject' liggaam en kroniese siektes te ervaar.

Die 'abject' is 'n teorie wat in verskillende wyses van toepassing gemaak kan word, maar die liggaam is een van die mees intieme wyses. Die 'abject' lewer invloed, effek en gevolg op. Hierdie oplewings is nie intellektueel nie, maar veral eerder emosioneel en sielkundig. *Besinning* (Figuur 2, 10, 11 en 12) word nie geskep om 'n intellektuele weerklank te besit of te reflekteer nie, maar om liewer te resoneer as fisiese en sielkundige ervarings vir die kykersgehoor -- dit wil sê, om gemeenskaplikhede te identifiseer tussen kunstenaar en kyker, om ervaringssooreenkomste te vind, uiteindelik om empatie te ontlok.

Deur die gebruik van die sleutelteks getiteld *Illness as Metaphor* deur Susan Sontag (1978) en die geselekteerde werke van Luna Coppola, Kathryn Smith en die vervaardiging van my eie liggaam van werk, het ek gepoog om verskillende maniere te ondersoek waarop kunstenaars die onderwerp van 'abjection' ondersoek, verstaan en weergee.

Ek bevestig dat die 'abject' liggaam as verbandhoudend staan tot die sielkundige toestande wat deur die mediese instelling teweeggebring word gedurende die hantering en behandeling van kroniese siektes, gedurende identiteitskepping, en ten opsigte van die self en beliggaming.

Die selfreflektiewe formaat van my kunsmaakpraktyke skep 'n vertelling wat ontwikkel in 'n manier wat die stryd met 'n 'abject' liggaam konfronteer en verwerk.

Hierdie tesis dien as 'n outobiografiese weergawe van hoe 'n kroniese siek liggaam metafories omskep kan word in 'n onderwerp van 'abjection' deur middel die visuele kunste veld van kennis en die verkose praktyke daarbinne.

As omvattende gevolgtrekking, stel ek dit dat, in my kuns, die empatiese tussenspel en wederspel tussen kunstenaar, kunswerk en betragtersgehoor hoofsaaklik op vlakke van 'n intieme samekoms tussen intellektuele, fisiese en emosionele ervaring gebeur, eerder as op die kil speelveld wat konsep en intellek eerstens isoleer en tweedens as verhewe beskou. Hierdie studie erken die ineengevlegde, onskeibare versmelting tussen vlees, gees, en gevoel en bevestig dié versmeltheid deur middel van kunsmaak soos dit in my installasies materialiseer.

LEESLYS

Antimicrobial Agents. 2017. *Journal of Antimicrobial Agents*, 3(2).

Coppola, L. 2006. [Intyds] Luna Coppola. Beskikbaar:
<http://www.lunacoppola.com/index.php/info/about/> [11 Mei 2017].

Coppola, L. 2013. *Luna Coppola: Connected to self-life and re-life - The Eye of Photography Magazine*. [Intyds] *The Eye of Photography Magazine*. Beskikbaar:
<http://loeildelaphotographie.com/en/2013/01/28/article/19990/luna-coppola-connected-to-self-life-and-re-life/> [13 Junie 2017].

Covino, D. C., (2004). *Amending the Subject Body: Aesthetic makeovers in medicine and culture*. New York: State University of New York Press.

De Viliers, M., Smuts, J. & Eksteen, L. C., (1967). *Kernwoordeboek van Afrikaans*. Kaapstad: Nasionale Opvoedkundige Uitgewery Bpk.

Forwardthinkingmuseum.com. (n.d.). *Forward Thinking Museum | Luna Coppola | "Connected to Self-Life and Re-Life"*. [Intyds] Beskikbaar:
http://www.forwardthinkingmuseum.com/exhibitions/solo_coppola_02.php [28 Maart 2018].

Hutt, M. 1965. Psychological State. In: *Colliers's Encyclopedia*, 19th ed. U.S.A.: Crowell-Collier Publishing Company, pp.464.

Johnston, A. 2016. Jaques Lacan. In Zalta, E. N. (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2016 ed.). Metaphysics Research Lab, Stanford Universiteit.

Kettererkunst.com. n.d. *Ketterer Kunst, Art auctions, Book auctions Munich, Hamburg & Berlin*. [Intyds] Beskikbaar: <http://www.kettererkunst.com/dict/abject-art.php> [19 Mei 2018].

Kristeva, J. & Roudiez, L. 1982. *Powers of horror: An Essay on Abjection*. New York: Columbia University Press.

Mansfield, N. 2000. Kristeva and abjection: Subjectivity as a Process. In N. Mansfield, R. Fensham, T. Threadgold, & J. Tulloch (Eds.), *Subjectivity: Theories of the self from Freud to Haraway* (1st edition ed., pp. 79-91). Sydney, Australia: Allen & Unwin.

Memento Mori. 1828. In: *Merriam-Webster Dictionary*. [Intyds] Beskikbaar: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/memento%20mori> [13 Februarie 2018].

O'Brien, M. 2014. Performing Chronic: Chronic illness and endurance art. *Performance Research: A Journal of the Performing Arts*, 9(14), 54-63.

Richards, C., & Smith, K. 2004. Euphenism. katalogus vir uitstelling.

Richards, C. 2004. Artists: Kathryn Smith. In Perryer, S. (Ed.), *10 Years 100 Artists: Art in a Democratic South Africa* (Standard edition ed.). Kaapstad, Suid - Afrika: Bell-Roberts Publishing.

Simpson, J. A. A. E. S. C. W. 1989. *The Oxford English Dictionary*. 15th Edition ed. Oxford: Clarendon Press.

Smith, K., Levine, S. & Posel, D. 2015. *Medicine & The Arts– Death And The Corpse Forensic Aesthetics*. [PDF] Cape Town: UNIVERSITY OF CAPE TOWN, pp.1 - 17.

Beskikbaar: <https://www.academia.edu/> [11 Junie 2018].

Sontag, S. 1978. *Illness as Metaphor*. Toronto, Canada: McGraw-Hill Ryerson Ltd.

Tate. (2019). *Installation art – Art Term | Tate*. [Intyds] Bekikbaar:

<http://www.tate.org.uk/art/art-terms/i/installation-art> [2 Mei 2018].

The Artists' Press. (2019). *Kathryn Smith*. [Intyds] Besikbaar:

<Http://www.artprintsa.com/kathryn-smith.html> [13 Feb. 2018].

Thornton, S. (n.d.). *Freud, Sigmund | Internet Encyclopedia of Philosophy*. [Intyds]

<lep.utm.edu>. Besikbaar: <http://www.iep.utm.edu/freud/> [17 Junie 2018].

Turner, J. 2000. Emotional dimensions of chronic disease. *Western Journal of Medicine*, 172(2), 124-128.

Waskul, D. D., & Van der Riet, P. 2002. The Abject Embodiment of Cancer Patients: Selfhood, and the Grotesque Body. *Symbolic Interaction*, 25(4), 487-513.

Wilce, J. M. 2009. Medical Discourse. *Annual Review of Anthropology*, 38, 199-215.

Zakin, E., 2011. Psychoanalytic Feminism. In: Zalta, E.N., ed. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. s.l.:Metaphysics Research Lab, Stanford University.